

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝ ΕΓΚΕΜ ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

ΕΚΕΙΝΟΙ ΠΟΥ ΜΙΛΑΝΕ ΓΙΑ ΕΠΙΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑΞΙΚΗ ΠΑΛΗ ΔΙΧΩΣ Ν'ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΡΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ, ΔΙΧΩΣ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΟ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΑ ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΤΙΚΟ ΣΤΗΝ ΑΡΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ, ΑΥΤΟΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΧΟΥΝ ΕΝΑ ΠΤΩΜΑ ΣΤΟ ΣΤΟΜΑ ΤΟΥΣ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ

Μετάφραση: Θέμης Μιχαήλ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: "Βασικές Κοινοτοπίες"
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Θέμης Μιχαήλ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Ζωοδόχου Πηγής 17 Αθήνα
τηλ. 36.39.980

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ

I

("Internationale Situationniste" No 7, Απρίλιος 1962)

1

Ο γραφειοκρατικός καπιταλισμός βρήκε στον Μάρξ την έγκυρη δικαιολόγησή του. Το ζήτημα εδώ δέν είναι νά αποδώσουμε στον ορθόδοξο μαρξισμό την αμφίβολη αρετή τής ενίσχυσης των νεοκαπιταλιστικών δομών, των οποίων η τωρινή αναδιοργάνωση εμπεριέχει τόν εκθειασμό τού σοβιετικού ολοκληρωτισμού, αλλά νά υπογραμμίσουμε τό πόσο οι βαθύτερες αναλύσεις τού Μάρξ για τήν αλλοτρίωση εκχυδαίστηκαν στά άκρως κοινότοπα γεγονότα που, απογυμνωμένα από τή μαγική τους θωράκιση καί ενσαρκωμένα σέ κάθε χειρονομία, απαρτίζουν από μόνα τους καί καθημερινά τή ζωή ενός αυξανόμενου αριθμού ανθρώπων. Κοντολογίς, ο γραφειοκρατικός καπιταλισμός περιέχει τήν οφθαλμοφανή αλήθεια τής αλλοτρίωσης, τήν έχει κάνει προσιτή στους πάντες αποτελεσματικότερα απ' όσο θά μπορούσε νά ελπίσει ο Μάρξ, τήν έχει εκλαϊκεύσει στό μέτρο που, ταυτόχρονα μέ τή βαθμιαία άμβλυνση τής αθλιότητας, η μετριότητα τής ύπαρξης επεκτεινόταν ακατάσχετα. Η ενδημική μιζέρια ξανακερδίζει σέ βάθος από τόν τρόπο ζωής ό,τι χάνει σέ έκταση από τήν καθαυτό επιβίωση, ιδού τουλάχιστον ένα ομόθυμο αίσθημα που αθώνει τόν Μάρξ απ' όλες τις ερμηνείες που αντλούσε απ' αυτόν ένας εκφυλισμένος μπολσεβικισμός, έστω κι άν η "θεωρία" τής ειρηνικής συνύπαρξης έρχεται στήν ώρα για νά επισπεύσει μιά τέ-

τοια συνειδητοποίηση και φτάνει από υπερβάλλοντα ζήλο μέχρι τό σημείο νά αποκαλύψει, γιά όποιον θά είχε καταφέρει νά μὴν τό καταλάβει, ότι μεταξύ εκμεταλλευτών η συνεννόηση είναι εφικτή παρά τίς θεαματικές διχογνωμίες.

2

“Κάθε πράξη”, γράφει ο Μιρτσέα Ελιάντ, “έχει τή δυνατότητα νά γίνει θρησκευτική πράξη. Η ανθρώπινη ύπαρξη πραγματώνεται συγχρόνως σέ δύο παράλληλα επίπεδα: στό επίπεδο του παροδικού, του γίγνεσθαι, τής ψευδαίσθησης, καί στό επίπεδο τής αιωνιότητας, τής ουσίας, τής πραγματικότητας”. Στόν 20ό αιώνα αποδείχτηκε, μέ τόν βάνουσο χωρισμό τών δύο επιπέδων, ότι θά ήταν προτιμότερο γιά τήν εξουσία νά διατηρήσει τήν πραγματικότητα εμβαπτισμένη μέσα στή θεϊκή υπερβατικότητα. Πρέπει ωστόσο νά αναγνωρίσουμε στόν ρεφορμισμό ότι πέτυχε εκεί όπου ο Βοναπάρτης απέτυχε: κατορθώνει νά πνίξει τό γίγνεσθαι μέσα στήν αιωνιότητα καί τό πραγματικό μέσα στήν ψευδαίσθηση η ένωση δέν είναι τό ίδιο ικανοποιητική μέ τό μυστήριο του θρησκευτικού γάμου αλλά **δ ι α ρ κ ε ι**, κι αυτό είναι τό μάξιμουμ που μπορούν νά απαιτήσουν απ’ αυτήν οι μάντζερ τής συνύπαρξης καί τής κοινωνικής ειρήνης. Κι επίσης αυτό είναι που μάς οδηγεί νά ορίσουμε τόν εαυτό μας — μέσα στήν απατηλή προοπτική τής διάρκειας, από τήν οποία κανένας δέν ξεφεύγει — σάν τό τέλος τής αφηρημένης χρονικότητας, σάν τό τέλος του αντικειμενοποιημένου χρόνου τών πράξεών μας. Άραγε χρειάζεται νά μεταφράσουμε: νά ορίσουμε τόν εαυτό μας στόν θετικό πόλο τής αλλοτρίωσης σάν τέλος τής κοινωνικής αλλοτρίωσης, σάν τέλος τής μαθητείας τής ανθρωπότητας στήν κοινωνική αλλοτρίωση;

3

Η κοινωνικοποίηση τών πρωτόγονων ανθρώπινων ομάδων δείχνει μιά θέληση γιά αποτελεσματικότερη πά-

λη ενάντια στις μυστηριώδεις και τρομακτικές δυνάμεις τής φύσης. Αλλά η πάλη μέσα στο φυσικό περιβάλλον, εναντίον του και ταυτόχρονα μαζί του, η υποταγή στους πιο απάνθρωπους νόμους του προκειμένου να τους αποσπασθεί μια πρόσθετη δυνατότητα επιβίωσης, δεν μπορούσε παρά να γεννήσει μια πιο εξελιγμένη μορφή επιθετικής άμυνας, μια πολυπλοκότερη και λιγότερο πρωτόγονη στάση, η οποία παρουσίαζε σε ανώτερο επίπεδο τις αντιφάσεις που δεν έπαυαν να τής επιβάλλουν οι ανεξέλεγκτες κι ωστόσο επηρεάσιμες δυνάμεις τής φύσης. Καθώς κοινωνικοποιείται, η πάλη ενάντια στην τυφλή κυριαρχία τής φύσης επιβάλλει τις νίκες της στο μέτρο που αφομοιώνει σιγά σιγά, αλλά με άλλη μορφή, την πρωτόγονη αλλοτρίωση, τή φυσική αλλοτρίωση. Η αλλοτρίωση έγινε κοινωνική μέσα στον αγώνα εναντίον τής φυσικής αλλοτρίωσης. Είναι μήπως τυχαίο ότι αναπτύχθηκε ένας τεχνικός πολιτισμός μέχρι τού σημείου όπου η κοινωνική αλλοτρίωση αποκαλύφθηκε προσκρούοντας στα τελευταία οχυρά φυσικής αντίστασης, τά οποία η τεχνική ισχύς δεν κατόρθωνε, για ευνόητους λόγους, να εκπορθήσει; Οι τεχνοκράτες μάς προτείνουν σήμερα, συνεπαρμένοι από ανθρωπιστική ζέση, να βάλουμε τέλος στην πρωτόγονη αλλοτρίωση, μάς παροτρύνουν να αναπτύξουμε ακόμα περισσότερο τά τεχνικά μέσα που θά επέτρεπαν "καθαυτά" να καταπολεμήσουμε αποτελεσματικά τόν θάνατο, τόν πόνο, τή δυσανεξία, την κούραση απ' τή ζωή. Όμως τό θαύμα δεν θάταν τόσο η εξάλειψη τού θανάτου όσο η εξάλειψη τής αυτοκτονίας και τής επιθυμίας τού θανάτου. Υπάρχει ένας τρόπος κατάργησης τής θανατικής ποινής που σε κάνει να τή νοσταλγείς. Μέχρι τώρα η συγκεκριμένη χρήση τής τεχνικής ή, ευρύτερα, ο οικονομικοκοινωνικός περίγυρος όπου ορίζεται η ανθρώπινη δραστηριότητα, έχει μειώσει ποσοτικά τά ενδεχόμενα πόνου και θανάτου, ενώ ταυτόχρονα ο θάνατος θρονιαζόταν σαν ανίατη αρρώστια μέσα στή ζωή τού καθένα.

Τὴν προϊστορικὴ περίοδο τῆς συλλογῆς καρπῶν τῆ διαδέχεται ἡ κυνηγετικὴ περίοδος, στὴ διάρκεια τῆς ὁποίας τὰ γένη συγκροτοῦνται καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀυξήσουν τίς πιθανότητες ἐπιβίωσής τους. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ βλέπει νὰ διαμορφώνονται καὶ νὰ ὀριοθετοῦνται ἀποθέματα θηραμάτων καὶ κυνηγότοποι που ἡ ἐκμετάλλευσή τους γίνεται πρὸς ὄφελος τῆς ομάδας καὶ ἀπ' ὅπου οἱ ξένοι ἔχουν ἀποκλειστεί· μιά ἀπαγόρευση ἀκόμα περισσότερο ἀπόλυτη στὸ μέτρο που ἀπ' αὐτὴν ἐξαρτάται ἡ σωτηρία ὅλου τοῦ γένους. Ἐτσι ἡ ἐλευθερία που ἀποκτιέται χάρις σὲ μιά ἀνετότερη ἐγκατάσταση μέσα στὸ φυσικὸ περιβάλλον καί, ταυτόχρονα, μὲ μιά ἀποτελεσματικότερη προστασία ἐνάντια στὶς δυστροπίες του — ἡ ἐλευθερία αὐτὴ γεννᾷ τὴν ἀρνήσή της ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια που καθόρισε τὸ γένος καὶ υποχρεώνει τὴν ομάδα νὰ περιορίσει τὴ θεμιτὴ δραστηριότητά της διαμέσου τῆς οργάνωσης σχέσεων μὲ τίς ἀποκλεισμένες κι ἀπειλητικὲς ομάδες. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐμφάνισής της, ἡ κοινωνικὰ συγκροτημένη οικονομικὴ ἐπιβίωση ἀνάγει σὲ ἀξίωμα τὴν ὑπαρξὴ ὀρίων, περιορισμῶν, ἀλληλοσυγκρουόμενων συμφερόντων. Χρειάζεται νὰ υπενθυμίσουμε, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο που ἐπαναλαμβάνουμε τὴν ἀλφαβήτα, πως μέχρι τῶρα τὸ ἱστορικὸ γίγνεσθαι δὲν ἔπαψε νὰ ὀρίζεται καὶ νὰ μᾶς ὀρίζει σὲ συνάρτηση μὲ τὴν πορεία τῆς στερητικῆς ἰδιοποίησης, μὲ τὴν ἀπὸ μέρους μιάς τάξης, ομάδας, κάστας ἢ ἀτόμου ἀνάληψη μιάς γενικῆς ἐξουσίας οικονομικοκοινωνικῆς ἐπιβίωσης, τῆς ὁποίας ἡ μορφή παραμένει περίπλοκη — ἀπὸ τὴν ἰδιοκτησία ἐνὸς κτήματος, μιάς περιοχῆς, ἐνὸς ἐργοστασίου, κεφαλαίων, μέχρι τὴν "καθαρὴ" ἀσκηση τῆς ἐξουσίας πάνω στοὺς ἀνθρώπους (ιεραρχία). Πέρα ἀπὸ τὴν πάλῃ ἐνάντια στὰ καθεστῶτα που τοποθετοῦν τὸν παράδεισὸ τους σ' ἓνα κυβερνητικοποιημένο "κράτος εὐημερίας", διαφαίνεται ἡ ἀνάγκη νὰ διευρυνθεῖ ὁ ἀγῶνας ἐνάντια σὲ μιά θεμελιακὴ καὶ ἀρχικὰ φυσικὴ κατάσταση πραγμάτων, στὴν κίνηση τῆς ὁποίας ὁ καπιταλισμὸς διαδραματίζει μόνον ἓναν ἐπεισοδιακὸ

ρόλο, και που δεν θα εξαφανιστεί διχως να εξαφανιστούν και τα τελευταία ίχνη της ιεραρχημένης εξουσίας ή τα "ανθρώπινα ερίφια" βεβαίως.

5

Τό να είσαι ιδιοκτήτης σημαίνει ότι σφετερίζεσαι ένα αγαθό από την απόλαυση τού οποίου αποκλείεις τούς άλλους ταυτόχρονα, σημαίνει ότι αναγνωρίζεις στον καθένα ένα αφηρημένο δικαίωμα κατοχής. Αποκλείοντας από τό έμπρακτο δικαίωμα ιδιοκτησίας, ο κάτοχος επεκτείνει τήν ιδιοκτησία του πάνω στους αποκλεισμένους (στους μη κατόχους μέ απόλυτο τρόπο, στους άλλους κατόχους σχετικά), χωρίς τούς οποίους δεν είναι τίποτα. Από τήν πλευρά τους, οι μη κάτοχοι δεν έχουν δυνατότητα επιλογής. Τούς ιδιοποιείται και τούς αλλοτριώνει σαν παραγωγούς τής ίδιας του τής δύναμης, ενώ η ανάγκη εξασφάλισης τής υλικής τους ύπαρξης τούς υποχρεώνει να συνεργάζονται παρά τή θέλησή τους στον ίδιο τους τον αποκλεισμό, να τόν παράγουν και να επιβιώνουν πάνω στή βάση τής αδυνατότητας να ζήσουν. Όντας αποκλεισμένοι, συμμετέχουν στήν κατοχή διαμέσου τού κατόχου, μιά συμμετοχή μυστικιστική εφόσον, μ' αυτό τόν τρόπο, οργανώνονται αρχικά όλες οι σχέσεις τού γένους και όλες οι κοινωνικές σχέσεις, που σιγά σιγά διαδέχονται τήν αρχή τής αναγκαστικής συνοχής σύμφωνα μέ τήν οποία κάθε μέλος αποτελεί συστατικό στοιχείο τής ομάδας ("οργανική αλληλεξάρτηση"). Η εγγύηση τής επιβίωσής τους εξαρτάται από τή δραστηριότητά τους στό πλαίσιο τής στερητικής ιδιοποίησης ενισχύουν ένα δικαίωμα ιδιοκτησίας από τό οποίο έχουν παραμεριστεί και, μέσω αυτής τής αμφισημίας, ο καθένας τους αντιλαμβάνεται τόν εαυτό του σαν συμμετόχο στήν ιδιοκτησία, σαν ζωντανό μόριο τού δικαιώματος κατοχής, ενώ μιά τέτοια πεποίθηση τόν ορίζει στό μέτρο που αυτός παγιώνεται σαν αποκλεισμένος και συγχρόνως κατεχόμενος. (Ακραίο όριο αυτής τής αλλοτρίωσης: ο πιστός σκλάβος, ο μπάτσος, ο σωματοφύλακας, ο εκατόνταρχος,

που, μέσω ενός είδους ένωσης με τον ίδιο τους τον θάνατο, δίνουν στον θάνατο μία δύναμη ίση με τις δυνάμεις της ζωής, ταυτίζουν στα πλαίσια μιάς καταστροφικής δύναμης τον αρνητικό και τον θετικό πόλο της αλλοτρίωσης, τον απόλυτα πειθήνιο σκλάβο και τον απόλυτο αφέντη). Η διατήρηση και εκλέπτυνση της επίφασης είναι σημαντική για τα συμφέροντα του εκμεταλλευτή' όχι επειδή έρχεται να προστεθεί κάποιος μακιαβελισμός, αλλά απλώς από ένστικτο αυτοσυντήρησης. Η οργάνωση της φαινομενικότητας συνδέεται με την επιβίωση του κατόχου, που είναι κι αυτή συνδεδεμένη με την επιβίωση των προνομίων του, και περνάει μέσα από την υλική επιβίωση του μη κατόχου, έναν τρόπο να παραμένει ζωντανός στα πλαίσια της εκμετάλλευσης και της αδυνατότητας να είναι άνθρωπος. Έτσι ο σφετερισμός και η καταδυνάστευση για ιδιωτικούς σκοπούς επιβάλλονται και αρχικά βιώνονται σαν ένα θετικό δικαίωμα, αλλά με τη μορφή μιάς αρνητικής καθολικότητας. Έγκυρο για όλους, δικαιολογημένο στα μάτια όλων από τον θεϊκό ή φυσικό λόγο, τό δικαίωμα της στερητικής ιδιοποίησης αντικειμενοποιείται σε μιά γενική ψευδαίσθηση, σε μιά καθολική υπερβατικότητα, σ' έναν ουσιώδη νόμο όπου ο καθένας, ατομικά, βρίσκει αρκετή άνεση για να υπομείνει τα περισσότερο ή λιγότερο στενά όρια που επιβάλλονται στο δικαίωμά του για ζωή και στίς συνθήκες ζωής γενικά.

6

Πρέπει να κατανοήσουμε τη λειτουργία της αλλοτρίωσης ως σ υ ν θ ή κ η ς ε π ι β ί ω σ η ς μέσα σ' αυτό τό κοινωνικό πλαίσιο. Η εργασία των μη κατόχων διέπεται από τίς ίδιες αντιφάσεις όπως και τό δικαίωμα στερητικής ιδιοποίησης. Τούς μετατρέπει σε κατεχόμενους, σε παραγωγούς ιδιοποίησης και σε αυτουργούς του ίδιου τους του αποκλεισμού αλλά αντιπροσωπεύει τή μοναδική δυνατότητα επιβίωσης για τούς δούλους, τούς δουλοπάροικους, τούς εργαζόμενους — σε τέτοιο βαθμό ώστε η δραστηριότητα που επιτρέπει τή συνέχιση

της ύπαρξης στερώντας της κάθε περιεχόμενο καταλήγει να αποκτήσει θετικό νόημα με μία ευεξήγητη όσο και καταχθόνια αντιστροφή οπτικής. Όχι μόνο η εργασία έχει καταξιωθεί (με τη μορφή της θυσίας στο παλιό καθεστώς, με την αποκτηνωτική όψη στην αστική ιδεολογία και στις λεγόμενες λαϊκές δημοκρατίες), αλλά, ήδη από πολύ νωρίς, το να δουλεύεις για έναν αφέντη, το να αλλοτριώνεσαι με την εφησυχασμένη συνείδηση της συγκατάθεσης, έγινε το αξιόπαινο και μετά βίας αμφισβητήσιμο τίμημα της επιβίωσης. Η ικανοποίηση των στοιχειωδών αναγκών παραμένει η αποτελεσματικότερη εξασφάλιση της αλλοτρίωσης, εκείνη που τη συγκαλύπτει καλύτερα δικαιολογώντας την πάνω στη βάση μιάς αδήριτης αναγκαιότητας. Η αλλοτρίωση κάνει τις ανάγκες αναρίθμητες γιατί δεν ικανοποιεί καμία σήμερα η έλλειψη ικανοποίησης μετριέται σε αριθμούς αυτοκινήτων, ψυγείων, τηλεοράσεων: τα αλλοτριωτικά αντικείμενα δεν έχουν πιά τη δολιότητα ούτε το μυστήριο κάποιας υπερβατικότητας, βρίσκονται μπροστά μας μ' όλη τη χειροπιαστή τους φτώχεια. Ο πλούσιος είναι σήμερα εκείνος που κατέχει τον μεγαλύτερο αριθμό φτωχών αντικειμένων.

Μέχρι τώρα η επιβίωση μάς εμπόδισε να ζήσουμε. Γι' αυτό πρέπει να περιμένουμε πολλά από την αδυνατότητα της επιβίωσης που αναγγέλλεται στο εξής με πασιφανή τρόπο, κάτι που γίνεται ακόμα πιο αδιαμφισβήτητο στο μέτρο που η βολή και η υπεραφθονία στά στοιχεία της επιβίωσης μάς εξωθούν στην αυτοκτονία ή την επανάσταση.

7

Το ιερό πρυτανεύει ακόμα και στην πάλη εναντίον της αλλοτρίωσης. Μόλις το μυστικιστικό κάλυμμα, φανερώνοντας την υφή του, πάψει να περιβάλλει τις σχέσεις εκμετάλλευσης και τη βία που αποτελεί την έκφραση της πορείας τους, η πάλη εναντίον της αλλοτρίωσης χάνει το πέπλο της και ορίζει τον εαυτό της,

μέ την ταχύτητα μιάς αστραπής, μέ την ταχύτητα μιάς ρήξης, σάν αμείλικτη σύγκρουση σώμα πρός σώμα μέ την εξουσία που έχει ξεγυμνωθεί, που έχει ξαφνικά ανακαλυφθεί μέσα στην κτηνώδη δύναμή της καί την αδυναμία της, γίγαντας που τόν πετυχαίνεις μέ όλα τά χτυπήματα αλλά που τό κάθε τραύμα του χαρίζει στόν επιτιθέμενο τή βδελυρή φήμη ενός Ηρόστρατου' στό μέτρο που η εξουσία επιβιώνει, ο καθένας δίνει τήν ερμηνεία που τόν βολεύει. Πρακτική καταστροφής, εξαίσια στιγμή όπου η πολυπλοκότητα τού κόσμου γίνεται χειροπιαστή, κρυστάλλινη, προσιτή σέ όλους, εξεγέρσεις ασυγκράτητες όπως τών δούλων, τών Ζάκ(1), τών εικονοκλαστών, τών Λυσσασμένων, τών Κομμουνάρων, τής Κροστάνδης, τών Αστουριών καί — υποσχέσεις για τό μέλλον — τών μπλουζόν νουάρ τής Στοκχόλμης καί τών "άγριων" απεργιών, ιδού ορισμένα πράγματα που μόνο η καταστροφή κάθε ιεραρχημένης εξουσίας θά μάς επιτρέψει νά ξεχάσουμε' καί σκοπεύουμε νά καταπιαστούμε στά ζεστά μ' αυτό.

Η φθορά τών μυθικών δομών καί η καθυστέρησή τους νά ανανεωθούν, που κάνουν δυνατή τή συνειδητοποίηση καί την κριτική βαθύτητα τής εξέγερσης, είναι επίσης η αιτία τού γεγονότος ότι, μόλις οι επαναστατικές "υπερβολές" περάσουν στό παρελθόν, η πάλη εναντίον τής αλλοτρίωσης γίνεται αντιληπτή σ' ένα θεωρητικό επίπεδο, σάν προέκταση τής απομυθοποίησης που προετοιμάζει τήν εξέγερση. Είναι η στιγμή που η εξέγερση στή γνησιότερη όψη της, μέ την οποία γίνεται αυθεντικότερα αντιληπτή, επανεξετάζεται καί αποκηρύσσεται από τό "δέν είχαμε θελήσει αυτό" τών θεωρητικών που έχουν επιφορτισθεί νά εξηγήσουν τό νόημα ενός ξεσηκωμού σ' εκείνους που τόν έκαναν' σ' εκείνους που εννοούν νά απομυθοποιούν μέ τά γεγονότα, όχι μόνο μέ τις λέξεις.

Όλα τά γεγονότα που αμφισβητούν τήν εξουσία απαιτούν σήμερα μιá ανάλυση καί μιá επεξεργασία σέ επίπεδο τακτικής. Μπορούμε νά περιμένουμε πολλά:

α) από τό νέο προλεταριάτο που ανακαλύπτει τήν

ένδειά του μέσα στην καταναλώσιμη αφθονία (βλέπε την ανάπτυξη των εργατικών αγώνων που αρχίζουν σήμερα στην Αγγλία κι επίσης τή στάση τής ατίθασης νεολαίας σ' όλες τις μοντέρνες χώρες).

β) από τις χώρες που, δυσσареστημένες από τις αποσπασματικές και ψευδεπίγραφες επαναστάσεις τους, στέλνουν στο μουσείο τούς παλιούς και τωρινούς θεωρητικούς τους (βλέπε τόν ρόλο τής διάνοησης στις ανατολικές χώρες).

γ) από τόν τρίτο κόσμο, που η δυσπιστία του απέναντι στους τεχνικίστικους μύθους συντηρήθηκε από τούς μπάτσους και τούς μισθοφόρους τού αποικισμού, τούς τελευταίους και υπέρμετρα ένθερμους αγωνιστές μιάς υπερβατικότητας ενάντια στην οποία αποτελούν τόν αποτελεσματικότερο προληπτικό εμβολιασμό.

δ) από τή δύναμη τής *I.S.* ("οι ιδέες μας βρίσκονται σ' όλα τά κεφάλια"), που είναι ικανή νά αποτρέψει τις τηλεκατευθυνόμενες εξεγέρσεις, τις "κρυστάλλινες νύχτες"(2) και τις συγκαταβατικές εξεγέρσεις.

8

Η στερητική ιδιοποίηση συνδέεται με τή διαλεκτική τού ιδιαίτερου και τού γενικού. Μέσα στόν μυστικισμό όπου σβήνουν οι αντιφάσεις τού δουλοκτητικού και τού φεουδαρχικού συστήματος, ο μή κάτοχος, που έχει αποκλειστεί κατά εξειδικευμένο τρόπο από τό δικαίωμα κατοχής, πασχίζει νά εξασφαλίσει τήν επιβίωσή του με τήν εργασία του: τό κατορθώνει αποτελεσματικότερα στο μέτρο που πασχίζει νά ταυτισθεί με τά συμφέροντα τού αφέντη. Δέν γνωρίζει τούς άλλους μή κατόχους παρά μόνο διαμέσου των ανάλογων προσπαθειών τους, τής υποχρεωτικής εκχώρησης τής εργατικής δύναμης (ο χριστιανισμός θά συστήσει τήν εκούσια εκχώρηση η δουλεία παύει από τή στιγμή που ο δούλος προσφέρει "μετά προθυμίας" τήν εργασιακή του δύναμη), τής επιζήτησης των καλύτερων δυνατών συνθηκών επιβίωσης και μυστικιστικής ταύτισης. Πηγάζοντας από μιά κοινή σέ όλους

θέληση για επιβίωση, ο αγώνας διεξάγεται παρόλα αυτά στο επίπεδο της φαινομενικότητας όπου επιστρατεύει την ταύτιση με τις επιθυμίες του αφέντη κι επομένως προκαλεί μια κάποια ατομική αντιζηλία που αντανakλά την αντιζηλία των αφεντών αναμεταξύ τους. Ο ανταγωνισμός θά αναπτύσσεται σ' αυτό τό επίπεδο όσο οι σχέσεις εκμετάλλευσης θά παραμένουν συγκαλυμμένες μέσα στη μυστικιστική σκοτεινιά και όσο θά διαιωνίζονται οι συνθήκες μιάς τέτοιας σκοτεινιάς' ή ακόμα, όσο ο βαθμός υποδούλωσης θά καθορίζει στη συνείδηση του δούλου τό βαθμό βιωμένης πραγματικότητας. (Βρισκόμαστε πάντα στο σημείο νά αποκαλούμε αντικειμενική συνείδηση τή συνείδηση του ότι είσαι αντικείμενο). Από τήν πλευρά του, ο κάτοχος έχει δεθεί με τήν αναγνώριση ενός δικαιώματος από τό οποίο είναι ο μόνος που δέν αποκλείεται, αλλά που γίνεται αντιληπτό στο επίπεδο της φαινομενικότητας σαν δικαίωμα που ισχύει για τόν καθένα απ' τούς αποκλεισμένους ατομικά. Τά προνόμια του εξαρτιώνται απ' αυτή τήν πεποίθηση, σ' αυτήν στηρίζεται και η δύναμη η απαραίτητη για τήν αντιμετώπιση και συγκράτηση των άλλων κατόχων, είναι η δύναμή του' άν με τή σειρά του απαρνηθεί φαινομενικά τήν αποκλειστική ιδιοποίηση όλων των πραγμάτων και κάθε ανθρώπου, άν παριστάνει λιγότερο τόν αφέντη και περισσότερο τόν υπηρέτη του γενικού συμφέροντος και τόν εγγυητή της κοινής σωτηρίας, τότε τό κύρος έρχεται νά στεφανώσει τή δύναμη, στα άλλα του προνόμια προστίθεται τό προνόμιο του νά απορρίπτει στο επίπεδο της φαινομενικότητας (που είναι τό μόνο επίπεδο αναφοράς στην ακρωτηριασμένη επικοινωνία) τήν ίδια τήν έννοια της προσωπικής ιδιοποίησης, αρνείται νά αναγνωρίσει αυτό τό δικαίωμα σε οποιονδήποτε άλλον, αρνείται τούς άλλους κατόχους. Στα πλαίσια της φεουδαρχικής προοπτικής, ο κάτοχος δέν ενσωματώνεται στη φαινομενικότητα με τόν ίδιο τρόπο όπως οι μή κάτοχοι, οι δούλοι, στρατιώτες, υπάλληλοι, υπηρέτες κάθε λογής. Αυτοί ζούν μιά τόσο κακομοιριασμένη ζωή που, κατά τό πλείστον, δέν έχουν άλλη δυνατότητα επιλογής παρά νά τή

ζήσουν σάν μιὰ καρικατούρα τού Αφέντη (τού φεουδάρχη, τού ηγεμόνα, τού αυλάρχη, τού αρχιδεσμοφύλακα, τού αρχιερέα, τού Θεού, τού Σατανά...). Ωστόσο, ο αφέντης είναι αναγκασμένος νά παίξει τόν ρόλο μιὰς τέτοιας καρικατούρας. Τό καταφέρνει χωρίς μεγάλο κόπο, τόσο πολύ είναι ήδη καρικατουριστικός μέ τήν αξίωσή του νά ζεί εξ ολοκλήρου στήν απομόνωση όπου τόν κρατούν εκείνοι που μπορούν μόνο νά επιβιώνουν, ανήκει ήδη (μέ τό μεγαλείο τής παρωχημένης εποχής επιπροσθέτως, περασμένο μεγαλείο που έδινε στήν κατήφεια μιὰ γεύση επιθυμητή καί έντονη) σ' αυτό τό σημερινό δικό μας είδος, κατηφής, όμοιος μέ τόν καθένα μας που παραμονεύει τήν περιπέτεια μέσα στήν οποία φλέγεται από επιθυμία νά γίνει ένα μέ τόν εαυτό του, νά ξαναβρεί τόν εαυτό του στό δρόμο τής ολοσχερούς απώλειας του. Άραγε αυτό που ο αφέντης αρπάζει από τούς άλλους τήν ίδια τή στιγμή που τούς αλλοτριώνει είναι η φύση τους ως αποκλεισμένων καί κατεχόμενων; Στήν περίπτωση αυτή θά αποκαλυπτόταν στόν εαυτό του σάν εκμεταλλευτής, σάν καθαρά αρνητικό όν. Μιά τέτοια συνείδηση είναι ελάχιστα πιθανή κι επίσης επικίνδυνη. Αυξάνοντας τήν επιβολή καί τήν εξουσία του πάνω στόν μεγαλύτερο δυνατό αριθμό υποτελών, μήπως δέν τούς επιτρέπει νά διατηρηθούν στή ζωή, δέν τούς προσφέρει τή μοναδική ευκαιρία σωτηρίας; (Χωρίς τά αφεντικά που καταδέχονται νά τούς πάρουν στή δούλεψή τους, τί θά γινόντουσαν οι εργάτες; αρέσκονταν νά επαναλαμβάνουν οι καλοθελητές τού 19ου αιώνα). Στήν πραγματικότητα, ο κάτοχος επισήμως αποκλείει τόν εαυτό του από τήν αξίωση στερητικής ιδιοποίησης. Στή θυσία τού μη κατόχου, που μέσω τής εργασίας του ανταλλάσσει τήν πραγματική του ζωή μέ μιὰ φαινομενική ζωή (τή μοναδική που τόν εμποδίζει νά διαλέξει για λογαριασμό του), ο κάτοχος αποκρίνεται θυσιάζοντας φαινομενικά τή φύση του ως κατόχου καί εκμεταλλευτή αποκλείει τόν εαυτό του μυθικά, τίθεται στήν υπηρεσία όλων καί τού μύθου (στήν υπηρεσία τού Θεού καί τού λαού του, για παράδειγμα). Μέ μιὰ επιπρόσθετη χειρονομία, μέ μιὰ χαριστικότητα η οποία τόν στε-

φανώνει με εξώκοσμη λάμψη, δίνει στην απάρνηση την καθαρή της μορφή της μυθικής πραγματικότητας: απαρνούμενος την κοινή ζωή, είναι ο φτωχός στο μέσο ενός απατηλού πλούτου, εκείνος που θυσιάζεται για όλους, ενώ οι άλλοι θυσιάζονται μόνο για τον εαυτό τους, για την επιβίωσή τους. Με τον τρόπο αυτό μετατρέπει την αναγκαιότητα που τον διέπει σε κύρος. Η θυσία του είναι στά μέτρα της ισχύος του. Γίνεται το ζωντανό σημείο αναφοράς όλης της απατηλής ζωής, η ανώτερη απτή κλίμακα των μυθικών αξιών. Αποτραβηγμένος "θεληματικά" από το συρφετό των θνητών, τείνει προς τον κόσμο των θεών, και η περισσότερο ή λιγότερο αναγνωρισμένη συμμετοχή του στη θεϊκότητα είναι εκείνη που, στο επίπεδο της φαινομενικότητας (το μόνο κοινώς αποδεκτό επίπεδο αναφοράς), καθαγιαίνει τη θέση του στην ιεραρχία των άλλων κατόχων. Στην οργάνωση της υπερβατικότητας, ο φεουδάρχης — και, διαμέσου μίας όσμωσης, οι ιδιοκτήτες εξουσίας ή μέσων παραγωγής, σε ποικίλους βαθμούς — οδηγείται να παίξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο, το ρόλο που όντως παίζει στην οικονομική οργάνωση της επιβίωσης της ομάδας. Κατά τρόπο ώστε η ύπαρξη της ομάδας συνδέεται σ' όλα τα επίπεδα με την ύπαρξη των κατόχων ως τέτοιων, μ' εκείνους που, όντας ιδιοκτήτες του κάθε πράγματος μέσω της ιδιοκτησίας του κάθε όντος, αποσπούν επίσης απ' όλους την απάρνηση μέσω της δικής τους απaráμιλλης, απόλυτης, θεϊκής απάρνησης. (Από τον θεό Προμηθέα που τιμωρήθηκε απ' τους θεούς μέχρι τον θεό Χριστό που τιμωρήθηκε απ' τους ανθρώπους, η θυσία του Ιδιοκτήτη εκλαϊκεύεται, η ιερότητα της φθίνει, εξανθρωπίζεται). Ο μύθος ενώνει λοιπόν τον κάτοχο και τον μή κάτοχο, τους εγκλείει σ' ένα σχήμα όπου η αναγκαιότητα να επιβιώσεις, σαν βιολογικό όν ή προνομιούχο όν, σε εξαναγκάζει να ζήσεις στο πεδίο της φαινομενικότητας και κάτω απ' το αντεστραμμένο έμβλημα της πραγματικής ζωής, που δέν είναι άλλη από τη ζωή της καθημερινής πρακτικής. Εξακολουθούμε πάντα να βρισκόμαστε στο σημείο αυτό, περιμένοντας να ζήσουμε πέρα ή πριν από ένα μυστικισμό ενάντια στον

οποίο η κάθε μας χειρονομία διαμαρτύρεται υποτασσόμενη.

9

Ο μύθος, τὸ ενωτικὸ ἀπόλυτο ὅπου οἱ ἀντιφάσεις τοῦ κόσμου βρίσκουν μιὰ ἀπατηλὴ ἐπίλυση, τὸ ἀνά πάσα στιγμή ἀρμονικὸ καὶ ἐναρμονισμένον ὄραμα ὅπου ἡ τάξη καθρεφτίζεται καὶ ἐνισχύεται — ἰδοὺ ὁ τόπος τοῦ ἱεροῦ, ἡ ἐξωανθρώπινη ζώνη ἀπ' ὅπου ἐξορίζεται ἐπιμελῶς, μεταξὺ τῶσων ἄλλων ἀποκαλύψεων, ἡ ἀποκάλυψη τῆς διαδικασίας τῆς στερητικῆς ἰδιοποίησης. Ὁ Νίτσε τὸ εἶχε δεῖ καθαρά ὅταν ἔγραφε: "Κάθε γίνεσθαι εἶναι μιὰ ἐνοχὴ χειραφέτηση ἀπέναντι στοῦ αἰώνιο εἶναι, ἡ ὁποία πληρῶνεται μὲ θάνατο". Ὄταν ἡ ἀστικὴ τάξη θὰ ἀξιώσει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ καθαρὸ εἶναι τῆς φεουδαρχίας μὲ τὸ γίνεσθαι, θὰ ἀρκεστεῖ στὴν πραγματικότητά νὰ ἀποκαθασιάσῃ τὸ εἶναι καὶ νὰ ἐπανακαθασιάσῃ πρὸς ὄφελός της τὸ γίνεσθαι, ἐξυψώνοντας ἔτσι τὸ δικό της γίνεσθαι σὲ εἶναι, ὄχι πιά τῆς ἀπόλυτης κυριότητος ἀλλὰ τῆς σχετικῆς ἰδιοποίησης· ἓνα εὐτελὲς γίνεσθαι, δημοκρατικὸ καὶ μηχανιστικὸ, μὲ τὴν ἰδέα τοῦ τῆς προόδου, τῆς ἀξιοσύνης καὶ τῆς αἰτιακῆς ἀλληλουχίας. Αὐτὸ που ὁ κάτοχος ζεῖ, τὸ κρύβει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τοῦ· δεμένος μὲ τὸ μῦθο μ' ἓνα σύμφωνο ζωῆς ἢ θανάτου, τοῦ εἶναι ἀπαγορευμένον νὰ συλλάβῃ τὸν ἑαυτὸ τοῦ μέσα στὴ θετικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ ἀπόλαυση ἐνὸς ἀγαθοῦ, ἐκτὸς μόνο διαμέσου τῆς βιωμένης ἐπίφασης τοῦ ἰδίου τοῦ τοῦ ἀποκλεισμοῦ — καὶ μήπως οἱ μὴ κάτοχοι δὲν θὰ συλλάβουν τὴν πραγματικότητά τοῦ δικοῦ τους ἀποκλεισμοῦ διαμέσου αὐτοῦ τοῦ μυθικοῦ ἀποκλεισμοῦ; Ὁ κάτοχος φέρει τὴν εὐθύνη μιᾶς ομάδας, ἀποκτὰ διαστάσεις θεοῦ. Ὑπόκειται στὴν εὐλογία τῆς καθῶς καὶ στὴν ἐκδίκησίν της, φορὰ ἐπιδεικτικὰ τὸν ἀποκλεισμό καὶ ἀναλώνεται μέσα του. Πρότυπο θεῶν καὶ ἡρώων, ὁ ἀφέντης, ὁ κάτοχος, εἶναι τὸ ἀληθινὸ πρόσωπο τοῦ Προμηθεᾶ, τοῦ Χριστοῦ, ὅλων τῶν θεαματικῶν θυσιασμένων που ἐπέτρεψαν νὰ μὴν πάσῃ νὰ θυσιάζεται στοὺς ἀφέντες, στὴν ὀλιγάριθμη

μειοψηφία, "η τεράστια πλειοψηφία των ανθρώπων" (θά άρμοζε εξάλλου νά εξειδικεύσουμε τήν ανάλυση τής θυσίας τού ιδιοκτήτη: στήν περίπτωση τού Χριστού, δέν θά έπρεπε άραγε νά αποδεχθούμε ότι πρόκειται πιό συγκεκριμένα γιά τό γιό τού ιδιοκτήτη; Ωστόσο, ενώ ο ιδιοκτήτης πάντοτε θυσιάζεται μόνο φαινομενικά, εδώ έχουμε νά κάνουμε μέ τόν πραγματικό σφαγιασμό, όταν οι περιστάσεις τό απαιτούν επιτακτικά, τού γιού τού ιδιοκτήτη στό μέτρο που δέν είναι αληθινά παρά ένας πολύ ανολοκλήρωτος ιδιοκτήτης, ένα πρόπλασμα, μιά απλή προσδοκία μελλοντικής ιδιοκτησίας. Στά πλαίσια αυτής ακριβώς τής μυθικής διάστασης πρέπει νά κατανοήσουμε τήν περιβόητη φράση τού δημοσιογράφου Μπαρές, τή στιγμή που ο πόλεμος τού 1914 είχε επιτέλους έρθει γιά νά εκπληρώσει τίς επιθυμίες του: "Η νεολαία μας, ως ήρμοζεν, μετέβη ίνα χύση ποταμηδόν τ ό α ι μ α μα ς"). Αυτό τό αρκετά απεχθές παιχνίδι γνώρισε άλλωστε, προτού ενταχθεί στους τελετουργικούς τύπους καί στό φολκλόρ, μιά ηρωική εποχή όπου βασιλιάδες καί φύλαρχοι θανατώνονταν τελετουργικά σύμφωνα μέ τή "θέλησή" τους. Ωστόσο γρήγορα φτάσαμε, όπως διαβεβαιώνουν οι ιστορικοί, στήν αντικατάσταση των σεπτών μαρτύρων από αιχμαλώτους, δούλους ή εγκληματίες. Τό μαρτύριο έπαψε νά υπάρχει, τό φωτοστέφανο παρέμεινε.

10

Η θυσία τού κατόχου καί τού μή κατόχου θεμελιώνει τήν ιδέα τής κοινής μοίρας μέ άλλα λόγια, η έννοια τής ανθρώπινης συνθήκης ορίζεται μέ βάση μιά ιδανική καί βασανιστική εικόνα όπου επιχειρείται νά επιλυθεί η άσβεστη αντίθεση ανάμεσα στή μυθική θυσία των μόν καί τή θυσιασμένη ζωή των δέ. Είναι λειτουργία τού μύθου νά ενοποιεί καί νά δαιωνίζει, σέ μιά διαδοχή στατικών στιγμών, τή διαλεκτική τής "θέλησης γιά ζωή" καί τού αντιθέτου της. Αυτή η πλαστή καί παντοκράτειρα ενότητα επιτυγχάνει μέσα στήν επικοινωνία, καί ιδιαίτερα στή

γλώσσα, τήν πιό απτή, τήν πιό συγκεκριμένη της αναπαράσταση. Στο επίπεδο αυτό η αμφισημία είναι πιό έκδηλη, φανερώνει τήν απουσία πραγματικής επικοινωνίας, παραδίδει τόν αναλυτή στο έλεος γελοίων φαντασμάτων, στο έλεος λέξεων — στιγμών αιώνιων και μεταβαλλόμενων — που τό περιεχόμενό τους διαφέρει ανάλογα μέ τό ποιός τις ξεστομίζει, όπως διαφέρει η έννοια τής θυσίας. Όταν μπει σέ δοκιμασία, η γλώσσα παύει νά συγκαλύπτει τή θεμελιώδη παρανόηση και καταλήγει στήν κρίση τής συμμετοχής. Μέσα στή γλώσσα μιάς εποχής, μπορούμε νά ακολουθήσουμε τά ίχνη τής ολικής επανάστασης, ανολοκλήρωτης και πάντοτε επικείμενης. Πρόκειται για σημάδια συναρπαστικά και τρομακτικά εξαιτίας τών αναστατώσεων που προαναγγέλλουν, ποιός όμως θά τά έπαιρνε στά σοβαρά; Η ανυποληψία που πλήττει τή γλώσσα είναι εξίσου βαθιά κι εξίσου ενστικτώδης όσο και η δυσπιστία απέναντι στους μύθους, στους οποίους κατά τά άλλα μένουμε ακλόνητα προσηλωμένοι. Πώς νά οριοθετήσουμε τις λέξεις-κλειδιά μέ άλλες λέξεις; Πώς νά δείξουμε μέ τή βοήθεια φράσεων ποιά σημάδια καταγγέλλουν τή φρασεολογική οργάνωση τής φαινομενικότητας; Τά καλύτερα κείμενα περιμένουν τή δικαίωσή τους. Όταν ένα ποίημα τού Μαλαρμέ θά φανεί σάν μοναδική εξήγηση μιάς εξεγερσιακής πράξης, τότε θά είναι επιτρεπτό νά μιλάμε δίχως αμφιλογία για ποίηση και επανάσταση. Τό νά περιμένουμε και νά προετοιμάζουμε αυτή τή στιγμή, σημαίνει νά μεταχειριζόμαστε τήν πληροφορία, όχι σάν τό τελευταίο κρουστικό κύμα τού οποίου οι πάντες αγνοούν τή σπουδαιότητα, αλλά σάν τήν πρώτη αντήχηση μιάς μελλούμενης πράξης.

Γεννημένος μέσα στή θέληση τών ανθρώπων νά επιβιώσουν απέναντι στις ανεξέλεγκτες δυνάμεις τής φύσης, ο μύθος είναι μιά πολιτική κοινής σωτηρίας που διατηρήθηκε πέρα απ' τήν αναγκαιότητά της και εδραιώθηκε σάν τυραννική δύναμη υποβιβάζοντας τή ζωή αποκλειστικά

καί μόνο στή διάσταση τής επιβίωσης, αρνούμενη τή ζωή σάν κίνηση κι ολότητα.

Δεχόμενος αμφισβήτηση, ο μύθος ενοποιεί τίς αμφισβητήσεις που τού απευθύνονται, τίς ενσωματώνει καί αργά ή γρήγορα τίς χωνεύει. Δέν τού αντιστέκεται καμιά από τίς εικόνες ή έννοιες που επιχειρούν νά καταλύσουν τίς κυρίαρχες διανοητικές δομές. Δεσπόζει στήν έκφραση τών γεγονότων καί βιωμάτων, στήν οποία επιβάλλει τή δική του ερμηνευτική δομή (δραματοποίηση). Η ιδιωτική συνείδηση ορίζεται από τή συνείδηση τού βιώματος που βρίσκει τήν έκφρασή του στό επίπεδο τής οργανωμένης φαινομενικότητας.

Η αντισταθμισμένη θυσία τρέφει τόν μύθο. Εφόσον κάθε ατομική ζωή συνεπάγεται μιάν απάρνηση τού εαυτού μας, τόν βίωμα πρέπει νά οριστεί σάν θυσία καί ανταμοιβή. Ο μνημένος (ο προβιβασμένος εργάτης, ο ειδικός, ο μάντζερ — νέοι μάρτυρες δημοκρατικά αγιοποιημένοι) παίρνει σάν ανταμοιβή γιά τόν ασκητισμό του ένα καταφύγιο λαξευμένο μέσα στήν οργάνωση τής φαινομενικότητας, εγκαθίσταται αναπαυτικά στήν αλλοτρίωση. Ωστόσο, τά συλλογικά καταφύγια εξαφανίστηκαν μαζί μέ τίς ενωτικές κοινωνίες, τόν μόνο που επιβιώνει είναι οι συγκεκριμένες τους ενσαρκώσεις οι προορισμένες γιά λαϊκή κατανάλωση: ναοί, εκκλησίες, παλάτια... ενθύμια μιάν καθολικής προστασίας. Σήμερα παραμένουν τά ατομικά καταφύγια, που τήν αποτελεσματικότητά τους μπορεί κάποιος νά τήν αμφισβητήσει, αλλά τόν τίμημά τους τόν γνωρίζει μετά πλήρους βεβαιότητας.

12

Η "ιδιωτική" ζωή ορίζεται πρωταρχικά μέσα σ' ένα τυπικό πλαίσιο. Βέβαια αντλεί τήν ύπαρξή της απ' τίς κοινωνικές σχέσεις που δημιουργεί η στερητική ιδιοποίηση, αλλά εκείνο που τής δίνει τήν ουσιώδη μορφή της είναι η έκφραση αυτών τών σχέσεων. Καθολική, αναμφισβήτητη καί ανά πάσα στιγμή αμφισβητούμενη, μιάν τέτοια μορφή κάνει τήν ιδιοποίηση ένα δικαίωμα ανα-

γνωρισμένο σέ όλους καί απ' τό οποίο ο καθένας έχει αποκλειστεί, ένα δικαίωμα στό οποίο αποκτάς πρόσβαση μόνο στό μέτρο που τό απαρνεΐσαι. Στό βαθμό που δέν συντριβεί τό πλαίσιο όπου βρίσκεται φυλακισμένο (μιά ρήξη που φέρει τό όνομα επανάσταση), ακόμα καί τό αυθεντικότερο βίωμα εισδύει στή συνείδηση, εκφράζεται καί κοινολογείται μόνο μέσω μιάς διαδικασίας αντιστροφής προσήμου όπου η θεμελιώδης αντίφασή του συγκαλύπτεται. Μέ άλλα λόγια, άν οποιοδήποτε θετικό εγχείρημα παραιτηθεί απ' τό νά προεκτείνει μιά πρακτική ριζικής ανατροπής των συνθηκών ζωής — που, μέ όλες τους τίς μορφές, είναι συνθήκες τής στερητικής ιδιοποίησης — δέν έχει τήν παραμικρή πιθανότητα νά αποφύγει τήν κηδεμονία τής αρνητικότητας που δεσπόζει στήν έκφραση των κοινωνικών σχέσεων' επαναφομοιώνεται όπως η εικόνα στον καθρέφτη, αναστραμμένο. Μέσα στή συνθετική προοπτική όπου διέπει τό σύνολο τής ζωής όλων, κι όπου δέν διακρίνεται πιά η πραγματική εξουσία της από τή μυθική (καί οι δυό τους πραγματικές, καί οι δυό τους μυθικές), η διεργασία τής στερητικής ιδιοποίησης δέν αφήνει στό βίωμα άλλο δρόμο έκφρασης από τόν αρνητικό. Ολόκληρη η ζωή λούζεται μέσα σέ μιά αρνητικότητα που τή διαβρώνει καί τήν ορίζει ρητά. Τό νά μιλάς για ζωή ηχεί σήμερα σαν νά μιλάς για σχοινί στό σπίτι τού κρεμασμένου. Αφού χάθηκε τό κλειδί τής θέλησης για ζωή, όλες οι πόρτες βλέπουν σέ τάφους. Ωστόσο, ο διάλογος μεταξύ όσων αφήνουμε στήν τύχη καί τής τυφλής θεάς δέν αρκεί πιά για νά δικαιολογήσει τήν εξουθένωσή μας' όσοι δέχονται ακόμα νά ζούν σώγαμπροι τής ίδιας τους τής κούρασης, τό έχουν ευκολότερο νά σχηματίζουν για τόν εαυτό τους μιά εικόνα απάθειας παρά νά διακρίνουν στήν κάθε τους καθημερινή χειρονομία μιά ζωντανή διάψευση τής απελπισίας τους, μιά διάψευση που μάλλον θά έπρεπε νά τούς παρακινήσει νά απελπίζονται μόνο από τή φτώχεια τής φαντασίας τους. Οι εικόνες αυτές, που είναι κάτι σαν λήθη τής ζωής, προσφέρουν ένα φάσμα επιλογής που περικλείεται ανάμεσα σέ δύο

ακραία σημεία: τὸ κατακτητικὸ κτῆνος καὶ τὸ πειθῆνιο κτῆνος ἀπ' τῆ μιά πλευρά, ὁ ἅγιος καὶ ὁ αγνὸς ἥρωας ἀπ' τὴν ἄλλη. Πάει πολὺς καιρὸς που σ' αὐτὸ τὸν ἀπόπατο ἡ δυσωδία ἐγίνε ἀφόρητη. Ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος σὰν ἀναπαράσταση βρωμάνε πτωμαῖνη καὶ δέν ὑπάρχει στὸ ἐξῆς κανεὶς θεὸς γιὰ νὰ μεταμορφώσει τοὺς ομαδικοὺς τάφους σὲ παρτέρια λουλουδιασμένα. Ἀπὸ τότε που οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν, θὰ ἦταν αρκετὰ λογικὸ νὰ αναρωτηθοῦν — ἀφοῦ πρῶτα δέχτηκαν, χωρὶς ἀξιόλογες μετατροπές, τὴν ἀπάντηση που προερχόταν ἀπὸ τοὺς θεοὺς, τῆ Φύση καὶ τοὺς βιολογικοὺς νόμους — μήπως αὐτὸ οφείλεται στὸ γεγονός ὅτι μιά γερὴ δόση θανάτου εἰσδύει, γιὰ πολὺ συγκεκριμένους λόγους, στὴν κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς μας.

13

Ἡ στερητικὴ ἰδιοποίηση μπορεῖ εἰδικότερα νὰ ὀριστεῖ σὰν ἰδιοποίηση τῶν πραγμάτων μέσω τῆς ἰδιοποίησης τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ἡ πηγὴ καὶ τὰ θολὰ νερά ὅπου ὅλες οἱ ἀντανακλάσεις συγχέονται σὲ ἀξεδιάλυτες εἰκόνες. Τὸ πεδίο δράσης καὶ ἐπιρροῆς της, που καλύπτει ὅλη τὴν ἱστορία, φαίνεται νὰ χαρακτηρίστηκε μέχρι τώρα ἀπὸ ἓναν διπλὸ θεμελιώδη προσδιορισμὸ συμπεριφορᾶς: μιά ὄντολογία βασισμένη στὴν αὐτοἄρνηση καὶ τῆ θυσία (ἡ ἀντικειμενικὴ καὶ ἡ υποκειμενικὴ ὄψη της ἀντιστοιχῶς) κι ἓναν θεμελιακὸ δυῖσμὸ, ἓναν διχασμὸ μεταξὺ ἰδιαίτερου καὶ γενικοῦ, ατομικοῦ καὶ συλλογικοῦ, ἰδιωτικοῦ καὶ δημόσιου, θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ, πνευματικοῦ καὶ υλικοῦ, διανοητικοῦ καὶ χειρωνακτικοῦ, κλπ. Ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στὴν καθολικὴ ἰδιοποίηση καὶ τὴν καθολικὴ ἀπαλλοτρίωση θέτει σὰν δεδομένο ὅτι ὁ ἀφέντης ἔχει φανερωθεῖ καὶ ἀπομονωθεῖ. Αὐτὴ ἡ μυθικὴ εἰκόνα τρόμου, ἀναγκαιότητας καὶ ἀπάρνησης προσφέρεται στοὺς δούλους, στοὺς ὑποτακτικούς, σ' ὅλους ὅσους ἔχουν βλέψεις νὰ ἀλλάξουν πορεία καὶ πεπρωμένα· εἶναι ἡ ἀπατηλὴ ἀντανάκλαση τῆς συμμετοχῆς τους στὴν ἰδιοκτησία, μιά αὐταπάτη φυσιολογικὴ εφόσον

πράγματι συμμετέχουν σ' αυτήν μέσω τής καθημερινής θυσίας τών ζωτικών τους δυνάμεων (αυτό που στήν αρχαιότητα χαρακτηριζόταν ως πόνος ή βάσανος και που σήμερα αποκαλούμε δουλειά ή εργασία), εφόσον αυτή τήν ιδιοκτησία που τούς αποκλείει τήν κατασκευάζουν οι ίδιοι. Όσο για τόν αφέντη, δέν έχει άλλη δυνατότητα επιλογής παρά νά προσκολληθεί στήν έννοια τής θυσίας-εργασίας, όπως ο Χριστός στόν σταυρό του και στά καρφιά του' εναπόκειται σ' αυτόν νά προσεπικυρώσει τή θυσία μέ τόν τρόπο του, νά απαρνηθεί φαινομενικά τό δικαίωμά του αποκλειστικής απόλαυσης και νά πάψει νά απαλλοτριώνει χρησιμοποιώντας μιά βία καθαρά ανθρωπίνη (δηλαδή χωρίς μεσολάβηση). Τό εξάισιο τής χειρονομίας συγκαλύπτει τήν αρχική βία, η ευγένεια τής θυσίας δίνει άφεση αμαρτιών στόν πολεμιστή τών ειδικών στρατευμάτων, η θηριωδία τού κατάκτητή στέφεται τή λάμψη μιάς υπερβατικότητας που η βασιλεία της είναι πανταχού παρούσα, οι θεοί είναι οι αδιάλλακτοι θεματοφύλακες τών δικαιωμάτων, οι άγρυπνοι τσοπάνηδες τού ειρηνικού και πράου ποιμνίου τών "εν ενεργεία είτε επίδοξων ιδιοκτητών". Τό ποντάρισμα στήν υπερβατικότητα, και η θυσία που αυτό συνεπάγεται, είναι η πιό επιτυχημένη κατάκτηση τού αφέντη, η πιό επιτυχημένη υποταγή του στήν αναγκαιότητα τής κατάκτησης. Όποιος εποφθαλμιά κάποια εξουσία και απορρίπτει τόν εξαγνισμό τής απάρνησης (ληστής είτε τυραννίσκος), αργά ή γρήγορα θά στριμωχτεί σάν κυνηγημένο ζώο ή, ακόμα χειρότερα, σάν κάποιος που επιδιώκει μόνο τούς δικούς του σκοπούς και που αντιλαμβάνεται τήν "εργασία" δίχως τήν παραμικρή παραχώρηση στήν πνευματική γαλήνη τών άλλων: ο Τρόπμαν, ο Λαντρύ, ο Πετιό, που ισοσκελίζαν τόν προϋπολογισμό τους χωρίς νά καταχωρίσουν τήν άμυνα τού ελεύθερου κόσμου, τής χριστιανικής Δύσης, τού κράτους ή τής ανθρώπινης αξίας, ήταν καταδικασμένοι εκ τών προτέρων. Αρνούμενοι τούς κανόνες τού παιχνιδιού, οι πειρατές, οι γκάνγκστερ, οι εκτός νόμου, ταραάζουν τίς εφησυχασμένες συνειδήσεις (τίς συνειδήσεις-αντανακλάσεις τού μύθου), ενώ οι αφέ-

ντες, σκοτώνοντας τό λαθροθήρα ή κάνοντάς τον χωροφύλακα, αποδίδουν στήν "αιώνια αλήθεια" τήν παντοδυναμία της: όποιος δέν πληρώνει μέ τόν εαυτό του χάνει μέχρι καί τήν επιβίωση, όποιος καταχρεώνεται για νά πληρώσει έχει εξαγορασμένο δικαίωμα ζωής. Η θυσία τού αφέντη είναι αυτό που δίνει στον ανθρωπισμό τό περίγραμμά του, αυτό που κάνει τόν ανθρωπισμό — άς γίνει ξεκάθαρο μιά για πάντα — ευτελή άρνηση τού ανθρώπινου. Ο ανθρωπισμός είναι ο αφέντης που τόν έχουν πάρει στά σοβαρά ενώ παίζει τό δικό του παιχνίδι, καί που επευφημείται μαζικά απ' όσους βλέπουν στή φαινομενική θυσία — αυτή τήν καρικατουρίστικη αντανάκλαση τής πραγματικής τους θυσίας — ένα λόγο για νά ελπίζουν στή σωτηρία. Δικαιοσύνη, αξιοπρέπεια, μεγαλειο, ελευθερία... οι λέξεις αυτές που ωρύονται ή κλαψουρίζουν, είναι άραγε τίποτ' άλλο από σκυλάκια διαμερίσματος, τών οποίων οι κύριοι περιμένουν τήν επιστροφή μέ πλήρη ηρεμία από τότε που κάποιοι ηρωικοί λακέδες απέσπασαν τό δικαίωμα νά τά περιφέρουν στους δρόμους κρατώντας τα απ' τό λουρί; Τό νά τίς χρησιμοποιούμε σημαίνει ότι ξεχνάμε πως είναι τό έρμα χάρη στό οποίο η εξουσία ανυψώνεται καί γίνεται απρόσβλητη. Καί άν υποθεθεί πως κάποιο καθεστώς, κρίνοντας ότι η μυθική θυσία τών αφεντών δέν είναι ανάγκη νά εκχυδαίζεται σέ τόσο καθολικές μορφές, επιμένει μανιωδώς νά τίς καταστρέψει καί νά τίς καταδιώξει, έχουμε κάθε δικαίωμα νά θορυβηθούμε που η αριστερά δέν βρίσκει για νά τό καταπολεμήσει παρά μιά βελάζουσα κενολογία όπου η κάθε λέξη, υπενθυμίζοντας τή "θυσία" ενός παλιού αφέντη, ζητά τήν όχι λιγότερο μυθική θυσία ενός νέου αφέντη (ενός αριστερού αφέντη, μιάς εξουσίας που θά τουφεκίζει τούς εργάτες εν ονόματι τού προλεταριάτου). Συμφασμένο μέ τήν έννοια τής θυσίας, αυτό που ορίζει τόν ανθρωπισμό έχει νά κάνει μέ τό φόβο τών αφεντών καί τό φόβο τών σκλάβων, δέν είναι παρά αλληλεγγύη μέσα σέ μιά φοβιτσιάρικη ανθρωπότητα. Αλλά οποιαδήποτε λέξη αποκτά αξία όπλου μόλις χρησιμεύσει για τή διάσφιξη τής δράσης κάποιου που αρνείται κάθε ιεραρχημένη

εξουσία' ο Λωτρεαμόν και οι ιλλεγκαλιστές αναρχικοί τό είχαν ήδη καταλάβει, και οι ντανταϊστές επίσης.

Ο σφετεριστής γίνεται λοιπόν κάτοχος από τή στιγμή που εναποθέτει τήν ιδιοκτησία τών ανθρώπων και τών πραγμάτων στά χέρια ενός Θεού ή μιάς καθολικής υπερβατικότητας, τής οποίας η παντοδυναμία αντανακλάται πάνω του σάν θεία χάρη που καθοσιώνει και τήν παραμικρή του χειρονομία' τό νά αμφισβητήσεις τόν ιδιοκτήτη τόν καθαγιασμένο μέ τέτοιο τρόπο, σημαίνει πως τά βάζεις μέ τό Θεό, μέ τή φύση, μέ τήν πατρίδα, μέ τό λαό. Κοντολογίς, πως αυτοαποκλείεται από τόν υλικό και πνευματικό κόσμο. Για όποιον συνδυάζει μέ βία τό χιούμορ τού Μαρσέλ Αβρέν, που έγγραφε τόσο όμορφα ότi "τό ζήτημα δέν είναι νά κυβερνάς κι ακόμα λιγότερο νά κυβερνιέσαι", δέν υπάρχει ούτε σωτηρία ούτε πύρ εξώτερο, καμία θέση στήν οικουμενική κατανόηση τών πραγμάτων, ούτε δίπλα στό Σατανά, τό μεγάλο επαναφομοιωτή πιστών, ούτε μέσα στόν οποιοδήποτε μύθο, εφόσον ο ίδιος αποτελεί τή ζωντανή απόδειξη τής αχρηστίας τών μύθων. Οι άνθρωποι αυτοί είναι γεννημένοι για μιά ζωή που μένει νά εφευρεθεί' στό μέτρο που έζησαν, κατέληξαν νά τσακιστούν πάνω σ' αυτήν ακριβώς τήν ελπίδα.

Δύο απόρροιες τής ιδιοτυπίας τής υπερβατικότητας:

α) Άν η οντολογία συνεπάγεται τήν υπερβατικότητα, είναι σαφές ότi κάθε οντολογία δικαιώνει εκ τών προτέρων τό είναι τού αφέντη και τήν ιεραρχημένη εξουσία, όπου ο αφέντης αντικατοπτρίζεται σέ λίγο ως πολύ πιστές εικόνες που βαθμιαία ξεφτιίζουν.

β) Στή διάκριση μεταξύ χειρωνακτικής και διανοητικής εργασίας, μεταξύ πρακτικής και θεωρίας, προστίθεται αξεχώριστα η διάκριση ανάμεσα στήν εργασία-πραγματική θυσία και τήν οργάνωσή της μέ βάση τή φαινομενική θυσία.

Θά ήταν αρκετά μεγάλος πειρασμός νά εξηγήσουμε τό φασισμό μεταξύ άλλων λόγων — σάν μιά πράξη πίστης, τό άουτο ντά φέ(3) μιάς αστικής τάξης που κατατρύχεται από τή δολοφονία τού Θεού και τήν καταστροφή τού μεγάλου ιερού θεάματος, και που τάζεται στό

διάβολο, σ' έναν ανεστραμμένο μυστικισμό, έναν μαύρο μυστικισμό με τις τελετουργίες του και τὰ ολοκαυτώματά του. Μυστικισμός και μεγάλο κεφάλαιο.

Άς υπενθυμίσουμε επίσης πως η ιεραρχημένη εξουσία δεν είναι νοητή δίχως υπερβατικότητες, δίχως ιδεολογίες, δίχως μύθους. Ο μύθος τής απομυθοποίησης είναι άλλωστε έτοιμος να πάρει τή σκυτάλη' αρκεί να "παραλειφθεί", φιλοσοφικότατα, τὸ ἐ μ π ρ α κ τ ο τής απομυθοποίησης. Οπότε κάθε απομυθοποίηση, δεόντως αφοπλισμένη, γίνεται ανώδυνη, ευθανασιακή, με δυὸ λόγια ανθρωπιστική. Άν δεν ήταν τὸ κίνημα τής απομυθοποίησης, που θὰ καταλήξει να απομυθοποιήσει τούς απομυθοποιητές.

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Τό "κ ρ ά τ ο ς ε υ η μ ε ρ ί α ς" μάς επιβάλλει σήμερα, με τη μορφή τεχνικών του κομφόρ (μίξερ, κονσέρβες, τοιμεντένια κλουβιά και Μότσαρτ για όλους), τὰ στοιχεῖα μάς ε π ι β ῖ ω σ η ς που γιά τή διατήρησή της η μεγάλη πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων δέν ἔπαψε καί δέν παύει νά αφιερώνει ὅλη της τήν ενεργητικότητα, ἀπαγορευόντας ἔτσι στόν εαυτό της νά ζ ἤ σ ε ι.

Επιπλέον, η οργάνωση που κατανέμει τόν υλικό εφοδιασμό τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς εἶναι τέτοια ὥστε, αὐτό που κανονικά θά ἔπρεπε νά μάς ἐπιτρέψει νά τήν κατασκευάσουμε πλουσιοπάροχα, μάς βυθίζει σέ μιὰ πλουσιοπάροχη φτώχεια καί κάνει τήν ἀλλοτρίωση ἀκόμα πιό ἀφόρητη στό μέτρο που κάθε στοιχεῖο τοῦ κομφόρ μάς πέφτει κατακέφαλα μέ ταχύτητα ἀπελευθέρωσης καί βάρος υποδούλωσης. Νά που καταδικαστήκαμε στή σκλαβιά τῆς ἀπελευθερωτικῆς ἐργασίας.

Γιά νά γίνει αὐτό τό πρόβλημα κατανοητό, χρειάζεται νά τό δοῦμε στό φῶς τῆς ιεραρχικῆς ἐξουσίας, που προσφέρει τήν ἀλάθητη διάκριση τῆς μέρας ἀπό τή νύχτα. Ἴσως ὁμως δέν ἀρκεῖ νά λέμε ὅτι η ιεραρχημένη ἐξουσία προστατεύει τήν ἀνθρωπότητα ἐδῶ καί χιλιετίες ὅπως τό οινόπνευμα προστατεύει τό ἔμβρυο, ἐμποδίζοντας τόσο τήν ἀποσύνθεση ὅσο καί τήν ἀνάπτυξή του. Πρέπει ἀκόμα νά διευκρινίσουμε ὅτι η ιεραρχημένη ἐξουσία ἀναπροσωπεύει τό ἀνώτερο στάδιο τῆς στερητικῆς ἰδιοποίησης, καί ἀπό ἱστορική ἀποψη τό ἄλφα καί τό ὠμέγα της. Ὅσο γιά τή στερητικὴ ἰδιοποίηση, μπορούμε νά τήν ορίσουμε σάν ἰδιοποίηση τῶν πραγμάτων μέσω τῆς ἰδιοποίησης τῶν ἀνθρώπων, ἀγώνα ἐναντίον τῆς φυσικῆς ἀλλοτρίωσης ο ὁποῖος γεννά τήν κοινωνική ἀλλοτρίωση.

Η στερητική ιδιοποίηση συνεπάγεται μιὰ ο ρ γ ά ν ω σ η τ ή ς φ α ι ν ο μ ε ν ι κ ό τ η τ α ς όπου συγκαλύπτονται οι θεμελιακές αντιφάσεις: οι υπηρέτες πρέπει νά αναγνωρίζουν τόν εαυτό τους σάν ξεφτισμένη αντανάκλαση τού αφέντη, ενισχύοντας έτσι, πέρα απ' τόν καθρέφτη μιὰς απατηλής ελευθερίας, ό,τι αυξάνει τήν υποταγή τους και τήν παθητικότητά τους' ο αφέντης πρέπει νά ταυτίζεται μέ τό μυθικό και τέλειο υπηρέτη ενός θεού ή μιὰς υπερβατικότητας που δέν είναι άλλο από τήν καθοσιωμένη και αφηρημένη αναπαράσταση τής ο λ ό τ η τ α ς τών ανθρώπων και τών πραγμάτων πάνω στα οποία ασκεί εξουσία, και μάλιστα μιὰ εξουσία ακόμα περισσότερο πραγματική και λιγότερο αμφισβητούμενη στό μέτρο που γενικός σεβασμός περιβάλλει τή χρηστότητα τής απάρνησής του. Στην πραγματική θυσία τού υποτακτικού ανταποκρίνεται η μυθική θυσία τού ιθύνοντος, η μία αναιρείται μέσα στην άλλη, τό παράδοξο γίνεται οικείο και αντιστρόφως, ο καθένας πραγματώνεται σέ ανεστραμμένη προοπτική. Από τήν κοινή αλλοτριώση γεννιέται η αρμονία, μιὰ αρμονία αρνητική τής οποίας τή θεμελιώδη ενότητα συνιστά η έννοια τής θυσίας. Αυτό που διατηρεί τήν αντικειμενική (και διαστρεβλωμένη) αρμονία είναι ο μύθος, και ο όρος αυτός έχει χρησιμοποιηθεί για νά υποδηλώσει τήν οργάνωση τής φαινομενικότητας στις ενωτικές κοινωνίες, δηλαδή στις κοινωνίες όπου η δουλοκτητική, φυλετική ή φεουδαρχική εξουσία στεφανώνεται επισήμως μέ θεϊκό κύρος και όπου τό ιερό επιτρέπει τήν καταδυνάστευση τής ολότητας από τήν εξουσία.

Η αρμονία που αρχικά βασιζόταν στόν "αυτο-χ α ρ ι σ μ ό" συμπεριλαμβάνει μιὰ μορφή σχέσης που πρόκειται νά αναπτυχθεί, νά γίνει αυτόνομη και νά τήν καταστρέψει. Η σχέση αυτή στηρίζεται στην τμηματική α ν τ α λ λ α γ ή (εμπόρευμα, χρήμα, προϊόν, εργασιακή δύναμη...), στην ανταλλαγή ενός τμήματος τού εαυτού, η οποία θεμελιώνει τήν αστική έννοια τής ελευθερίας. Γεννιέται στό βαθμό που τό εμπόριο και η τεχνική αποκτούν τό προβάδισμα στό εσωτερικό τών οικονομιών αγροτικού τύπου.

Μέ τήν κατάληψη τής εξουσίας από τήν αστική τάξη, η ενότητα τής εξουσίας εξαφανίζεται. Η ιερή στερητική ιδιοποίηση κοσμοκοποιείται μέσα στους καπιταλιστικούς μηχανισμούς. Απελευθερωμένη από τήν καταδυνάστευση τής εξουσίας, η ολότητα ξαναέγινε συγκεκριμένη, άμεση. Η εποχή τού κατακερματισμού δέν είναι παρά μιὰ διαδοχή προσπαθειών για τήν ανακατάκτηση μιὰς απρόσι-

της ενότητος, γιά τή νεκρανάσταση ενός υποκατάστατου ιερο-
τητας όπου θά μπορούσε νά βρεί καταφύγιο η εξουσία.

Επαναστατική στιγμή υπάρχει όταν "όλα όσα παρουσιάζει
η πραγματικότητα" βρίσκουν τήν άμεση *α ν α π α ρ ά σ τ α σ ή*
τους. Όλο τόν υπόλοιπο καιρό η ιεραρχημένη εξουσία, διαρ-
κώς περισσότερο απομακρυσμένη από τή μαγική καί μυστικι-
στική αίγλη της, καταβάλλει φιλότιμες προσπάθειες γιά νά
μάς κάνει νά ξεχάσουμε πως η ολότητα (που δέν ήταν άλλο
από τήν πραγματικότητα!) τήν καταγγέλλει σάν απατεώνα.

14

Κάνοντας κατά μέτωπο επίθεση στή μυθική οργάνω-
ση τής φαινομενικότητος, οι αστικές επαναστάσεις έπλητ-
ταν, τελειώς αθέλητα, τό νευραλγικό σημείο όχι μόνο τής
ενωτικής εξουσίας, αλλά κυρίως τής ιεραρχημένης εξου-
σίας μέ οποιαδήποτε μορφή της. Μπορεί άραγε αυτό τό
αναπόφευκτο λάθος νά εξηγήσει τό σύμπλεγμα ενοχής
που αποτελεί ένα από τά κυρίαρχα γνωρίσματα τού αστι-
κού πνεύματος; Εκείνο που δέν χωράει πάντως καμιά αμ-
φιβολία, είναι ότι πρόκειται γιά αναπόφευκτο λάθος.

Λάθος, πρώτα απ' όλα, γιατί μόλις διαρραγεί η ψεύτι-
κη αδιαφάνεια που συγκαλύπτει τή στερητική ιδιοποίηση,
ο μύθος γίνεται κομμάτια καί αφήνει ένα κενό που μόνο
μιά παραληρηματική ελευθερία καί η μεγάλη ποίηση έρ-
χονται γιά νά αναπληρώσουν. Βέβαια, η οργιαστική ποίη-
ση δέν γκρέμισε μέχρι σήμερα τήν εξουσία. Δέν τό κα-
τόρθωσε γιά ευεξηγήτους λόγους, καί τά διαφορούμενα
σημεία της αποκαλύπτουν τά πλήγματα που καταφέρθη-
καν ενώ ταυτόχρονα επουλώνουν τις πληγές. Κι όμως
— άς αφήσουμε τούς ιστορικούς καί τούς εστέτ στις
συλλογές τους — αρκεί νά ξύσουμε τήν κρούστα τής
ανάμνησης, καί οι παλιές κραυγές, λέξεις, χειρονομίες
θά κάνουν ξανά τήν εξουσία νά αιμορραγήσει σ' όλη της
τήν έκταση. Ολόκληρη η οργάνωση τής επιβίωσης των
αναμνήσεων δέν θά εμποδίσει τή λήθη νά τις σβήσει στό
μέτρο που, ξαναζωντανεύοντας, θά αρχίσουν νά διαλύο-
νται παρόμοια όπως καί η επιβίωσή μας μέσα στην οικο-

δόμηση τής καθημερινής μας ζωής.

Διαδικασία αναπόφευκτη: όπως κατέδειξε ο Μάρξ, η εμφάνιση τής ανταλλακτικής αξίας, και η συμβολική της υποκατάσταση από τὸ χρήμα, εγκαινιάζουν μιὰ λανθάνουσα και βαθιὰ κρίση στοὺς κόλπους τοῦ ενωτικοῦ κόσμου. Τὸ εμπόρευμα εἰσάγει στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις ἕναν καθολικὸ χαρακτήρα (ἕνα χαρτονόμισμα 1.000 φράγκων ἀντιπροσωπεύει ὅλα ὅσα μπορῶ νὰ ἀποκτήσω μ' αὐτὸ τὸ ποσὸ) κι ἕναν ἐξισωτικὸ χαρακτήρα (υπάρχει ἀνταλλαγὴ ἴσων πραγμάτων). Αὐτὴ ἡ "ἐξισωτικὴ καθολικότητα" διαφεύγει ἐν μέρει ἀπὸ τὸν ἐκμεταλλευτὴ ὅπως κι ἀπὸ τὸν ἐκμεταλλευμένο, ἀλλὰ καὶ οἱ δυὸ τοὺς ἀναγνωρίζουν τὸν εαυτὸ τοὺς μέσα της. Ξαναβρίσκονται πρόσωπο μὲ πρόσωπο, ὄχι πιά ἀντιμέτωποι μέσα στὸ μυστήριό τής γέννησης καὶ τής θεϊκῆς καταγωγῆς, ὅπως συνέβαινε μὲ τοὺς ευγενεῖς, ἀλλὰ μέσα σὲ μιὰ καταληπτὴ υπερβατικὴτητα, ἡ ὁποία εἶναι ὁ Λόγος, ἕνα σύνολο νόμων κατανόησιμων ἀπ' ὅλους, ἔστω κι ἂν μιὰ τέτοια κατανόηση εξακολουθεῖ νὰ περιβάλλεται ἀπὸ τὸ μυστήριό. Ἐνα μυστήριό που ἔχει τοὺς μύστες του: πρῶτα ἀπ' ὅλα τοὺς παπᾶδες, που προσπαθοῦν νὰ διατηρήσουν τὸν Λόγο στοὺς αἰθέρες τοῦ θεϊκοῦ μυστικισμοῦ, γιὰ νὰ παραχωρήσουν σύντομα στοὺς φιλόσοφους, καὶ μετέπειτα στοὺς τεχνικοὺς, τόσο τὴ θέση τους ὅσο καὶ τὴν υπόληψη τής ἱερῆς τους ἀποστολῆς. Ἀπὸ τὴν πλατωνικὴ Πολιτεία στὸ κυβερνητικοποιημένο Κράτος.

Ἔτσι, κάτω ἀπ' τὴν πίεση τής ανταλλακτικῆς αξίας καὶ τής τεχνικῆς (που θὰ μπορούσε νὰ ἀποκληθεῖ "ἡ μεσολάβηση προσιτῆ σὲ ὅλους", ὁ μύθος σιγὰ σιγὰ κοσμικοποιεῖται. Πάντως θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε δύο γεγονότα:

α) Καθὼς ὁ Λόγος ἀπαγκιστρῶνεται ἀπὸ τὴ μυστικιστικὴ ἐνότητα, ἐκδηλώνεται ταυτόχρονα μέσα της καὶ ἐναντίον της. Πάνω στὶς μαγικὲς καὶ ἀναλογικὲς δομὲς συμπεριφορᾶς υπερτίθενται ὀρθολογιστικὲς καὶ λογικὲς δομὲς συμπεριφορᾶς, οἱ ὁποῖες τίς ἀρνοῦνται καὶ τίς διατηροῦν (μαθηματικά, ποιητικὴ, οἰκονομία, αἰσθητικὴ, ψυχολογία κλπ.)

β) Κάθε φορά που ο Λόγος, ή "οργάνωση της καταληπτής φαινομενικότητας", κερδίζει σε αυτονομία, τείνει να αποκοπεί απ' τὸ ιερό και νὰ κατακερματιστεί. Κατὰ τρόπο ὡστε νὰ παρουσιάζει ἕναν διπλό κίνδυνο γιὰ τὴν ενωτικὴ ἐξουσία. Εἶπαμε πιὸ πάνω ὅτι τὸ ιερό εκφράζει τὴν καταδυνάστευση τῆς ολότητας ἀπὸ τὴν ἐξουσία, καὶ ὅτι οποιοσδήποτε θέλει νὰ φτάσει στὴν ολότητα πρέπει νὰ περάσει ἐνδιάμεσα ἀπὸ τὴν ἐξουσία: τὸ ἀνάθεμα που πλήττει τοὺς μυστικιστὲς, τοὺς αλχημιστὲς, τοὺς γνωστικὸς, τὸ ἀποδεικνύει ἐπαρκῶς. Αὐτὸ ἐπίσης ἐξηγεῖ γιὰ τὴν τωρινὴ ἐξουσία "προστατεύει" τοὺς ἐιδικούς, στὸ πρόσωπο τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζει συγκεχυμένα τοὺς ιεραπόστολους ἐνὸς ἐπανακαθαγιασμένου Λόγου, χωρὶς ὁμῶς νὰ τοὺς ἔχει πλήρη ἐμπιστοσύνη. Υπάρχουν ἱστορικὰ σημάδια τὰ ὁποῖα πιστοποιοῦν τὶς προσπάθειες που ἐγίναν γιὰ νὰ θεμελιωθεῖ μέσα στοὺς κόλπους τῆς μυστικιστικῆς ενωτικῆς ἐξουσίας μιὰ ἀνταγωνιστικὴ ἐξουσία που θὰ διεκδικούσε τὴν ἐνότητα τοῦ Λόγου: τέτοιες φαίνεται νὰ εἶναι ὁ χριστιανικὸς συγκρητισμὸς, που κάνει τὸ Θεὸ ψυχολογικὰ ἐξηγήσιμο, τὸ κίνημα τῆς Ἀναγέννησης, ἡ Μεταρρύθμιση καὶ ὁ Διαφωτισμὸς.

Καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐνότητα τοῦ Λόγου, ὅλοι οἱ ἀφέντες εἶχαν πλήρη συνειδηση τοῦ γεγονότος ὅτι μόνον ἡ ἐνότητα κάνει τὴν ἐξουσία σταθερὴ. Ἄν ρίξουμε μιὰ προσεκτικότερη ματιὰ στὸ ζήτημα, οἱ προσπάθειές τους δὲν υπῆρξαν τόσο μάταιες ὅσο φαίνεται νὰ ἀποδεικνύει ὁ κατακερματισμὸς τοῦ Λόγου κατὰ τὸν 19ο καὶ 20ὸ αἰῶνα. Μέσα στὴ γενικὴ διαδικασία κατὰτμησης, ὁ Λόγος διασπάστηκε σὲ ἐξειδικευμένες τεχνικὲς (φυσικὴ, βιολογία, κοινωνιολογία, παπυρολογία, καὶ ἄλλες ἀναρίθμητες), ἀλλὰ ταυτόχρονα ἡ ἐπιστροφή στὴν ολότητα γίνεται ἀκόμα πιὸ ἐπιτακτικὴ. Ἄς μὴν τὸ ξεχνάμε, θὰ ἀρκοῦσε μιὰ τεχνοκρατικὰ παντοδύναμη ἐξουσία γιὰ νὰ μπεῖ σὲ ἐφαρμογὴ ἡ σχεδιοποίησις τῆς ολότητας, γιὰ νὰ διαδεχθεῖ ὁ Λόγος τὸ μῦθο σὰν καταδυνάστευση τῆς ολότητας ἀπὸ τὴ μελλοντικὴ (κυβερνητικοποιημένη) ενωτικὴ ἐξουσία. Μέσα σὲ μιὰ τέτοια προοπτικὴ, τὸ ὄραμα τῶν Εγκυκλοπαιδιστῶν (ἀπεριόρι-

στη πρόοδος αυστηρά ορθολογικοποιημένη) θά είχε απλώς υποστεί αναβολή δύο αιώνων προτού πραγματοποιηθεί. Πρός αυτήν ακριβώς τήν κατεύθυνση προετοιμάζουν τὸ μέλλον οι σταλινο-κυβερνητικοί. Μέσα σ' αυτήν ακριβώς τήν προοπτική πρέπει νά αντιληφθούμε ὅτι ἡ εἰρηνική συνύπαρξη εγκαινιάζει μιὰ ολοκληρωτική ἐνότητα. Εἶναι καιρὸς νά συνειδητοποιήσει ὁ καθένας πως ἤδη ἀντιστέκεται σ' αὐτό.

Τὸ πεδίο τῆς μάχης εἶναι γνωστὸ. Τὸ ζήτημα εἶναι νά προετοιμαστοῦμε γιὰ τὴ σύγκρουση προτού ευλογηθεῖ δεόντως ἡ πολιτική συνουσία τοῦ παταφυσικοῦ τοῦ εφοδιασμένου μὲ τὴ δίχως τεχνική ολότητα του καὶ τοῦ κυβερνητικοῦ μὲ τὴ δίχως ολότητα τεχνική του.

Απὸ τὴ σκοπιά τῆς ιεραρχημένης ἐξουσίας, ὁ ἀποκαθαγιασμός τοῦ μύθου δὲν μπορούσε νά γίνει ἀποδεκτὸς παρὰ μόνο ἂν ἐπανακαθαγιαζόταν ὁ Λόγος, ἢ τουλάχιστον τὰ ἀποκαθαγιαστικὰ στοιχεῖα του. Ἡ ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ σήμαινε αὐτομάτως — γνωστὴ ἱστορία — τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ολότητας, κι ἐπομένως τὴν καταστροφή τῆς ἐξουσίας. Ὡστόσο, ἡ ἐξουσία τῆς αστικής τάξης, κατατεμαχισμένη, μίζερη, ἀκατάπαυστα ἀμφισβητούμενη, διατηρεῖ μιὰ σχετική ἰσορροπία στηριζόμενη στὴν ἐξῆς ἀμφισημία: ἡ τεχνική, που ἀντικειμενικὰ ἀποκαθαγιάζει, ἐμφανίζεται ὑποκειμενικὰ σὰν ἐργαλεῖο ἀπελευθέρωσης. Δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ πραγματικὴ ἀπελευθέρωση, κάτι που θά ἐπέτρεπε μόνο ὁ ἀποκαθαγιασμός, δηλαδὴ τὸ τέλος τοῦ θεάματος, ἀλλὰ γιὰ καρικατούρα, ὑποκατάστατο, κατευθυνόμενη παραίσθηση. Αὐτὸ που ἡ ἐνωτικὴ θεώρηση τοῦ κόσμου μετέθετε στό ὑπερπέραν (ἡ εἰκόνα τῆς ἐξύψωσης), ἡ κατατμημένη ἐξουσία τὸ καταχωρεῖ σὲ μιὰ μελλοντικὴ ἀυξημένη εὐημερία (ἡ εἰκόνα τῆς πρό-θεσης), σ' ἓνα αὐριο που τραγουδᾷ πάνω στὴν κόπρη τοῦ σήμερα καὶ που δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ παρὸν πολλαπλασιασμένο μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν καινοφανῶν μαραφετιῶν που πρόκειται νά παραχθοῦν. Απὸ τὸ σλό-

γκαν "ζήσατε εν Θεώ" περάσαμε στην ανθρωπιστική φόρμουλα "επιβιώστε γέρος", που διατυπώνεται "ζήστε νέος, ζήστε πολλά χρόνια".

Ο αποκαθαγιασμένος και κατακερματισμένος μύθος χάνει την οίηση και την πνευματικότητά του. Γίνεται μιά φτωχή φόρμα, διατηρώντας τὰ παλιά του χαρακτηριστικά αλλά αποκαλύπτοντάς τα μέ συγκεκριμένο, βάνουσο, από τρόπο. Ο Θεός έπαψε νά είναι σκηνοθέτης και, μέχρι νά τόν διαδεχθεί ο Λόγος μέ τὰ όπλα τής τεχνικής και τής επιστήμης, τὰ φαντάσματα τής αλλοτρίωσης υλοποιούνται παντού και σπέρνουν τήν αναστάτωση. Άς έχουμε τὸ νου μας: πρόκειται για τούς προάγγελους μιάς μελλοντικής τάξης. Από τώρα κιόλας είναι σειρά μας νά π α ι ξ ο υ μ ε άν θέλουμε νά αποφύγουμε τήν υπαγωγή τού μέλλοντος στὸν αστερισμό τής επιβίωσης, ή ακόμα τή ριζική εξαφάνιση μιάς επιβίωσης που έγινε αδύνατη (η υπόθεση μιάς αυτοκτονίας τής ανθρωπότητας). Καί μαζί μ' αυτήν, φυσικά, ολόκληρου τού πειράματος οικοδόμησης τής καθημερινής ζωής. Οι ζωτικοί αντικειμενικοί στόχοι ενός αγώνα για τήν οικοδόμηση τής καθημερινής ζωής είναι τὰ νευραλγικά σημεία κάθε ιεραρχικής εξουσίας. Η οικοδόμηση τής μιάς σημαίνει τήν καταστροφή τής άλλης. Πιασμένοι στή δίνη τού αποκαθαγιασμού και τού επανακαθαγιασμού, τὰ στοιχεία ενάντια στά οποία προσδιοριζόμαστε κατά προτεραιότητα εξακολουθούν νά είναι: η οργάνωση τής φαινομενικότητας σέ θ έ α μ α όπου ο καθένας αρνείται τόν εαυτό του' ο δ ι α χ ω ρ ι σ μ ό ς που αποτελεί τὸ θεμέλιο τής ιδιωτικής ζωής, εφόσον αυτή είναι ο χώρος όπου ο αντικειμενικός διαχωρισμός μεταξύ κατόχων και απαλλοτριωμένων βιώνεται και αντανακλάται σ' όλα τὰ επίπεδα και η θ υ σ ι α. Τὰ τρία αυτά στοιχεία είναι, φυσικά, αλληλένδετα, όπως άλλωστε και τὰ ανταγωνιστικά τους: συμμετοχή, επικοινωνία, πραγμάτωση. Τὸ ίδιο ισχύει και για τὸ πλαίσιο τους: μὴ ολότητα (κόσμος ελλειπτικός ή ελεγχόμενη ολότητα) και ολότητα.

Οι ανθρώπινες σχέσεις που άλλοτε διαλύονταν μέσα στη θεϊκή υπερβατικότητα (μέ άλλα λόγια: την ολότητα την επιστεγασμένη από τό ιερό), απαλλαχθήκανε από τίς ξένες προσμίξεις καί στερεοποιήθηκαν μόλις τό ιερό έπαψε νά ενεργεί σάν καταλύτης. Η υλικότητά τους αποκαλύφθηκε καί, ενώ οι ιδιότροποι νόμοι τής οικονομίας διαδέχονταν τή Θεία Πρόνοια, κάτω απ' τήν εξουσία τών θεών άρχισε νά διαφαίνεται η εξουσία τών ανθρώπων. Στο μυθικό κάποτε ρόλο που έπαιζε ο καθένας υπό τό φώς τών θεϊκών προβολών, αντιστοιχεί σήμερα πλήθος ρόλων, τών οποίων οι μάσκες, έστω κι άν παριστάνουν ανθρώπινα πρόσωπα, δέν παύουν νά απαιτούν απ' τόν πρωταγωνιστή — όπως κι απ' τόν κομπάρσο — νά αρνηθεί τήν πραγματική του ζωή, σύμφωνα μέ τή διαλεκτική τής μυθικής καί τής πραγματικής θυσίας. Τό θέαμα δέν είναι παρά ο μύθος αποκαθαγιασμένος καί κατακερματισμένος. Αποτελεί τό κέλυφος μιάς εξουσίας (που θά μπορούσε επίσης νά αποκληθεί ουσιώδης μεσολάβηση), η οποία γίνεται τρωτή σ' όλες τίς περιστάσεις απ' τή στιγμή που δέν κατορθώνει πιά νά συγκαλύπτει, μέσα στόν ορυμαγδό όπου όλες οι φωνές αλληλοπνίγονται καί εναρμονίζονται, τή φύση της ως στερητική ιδιοποίηση. Καθώς καί τήν κακομοιριά που μοιράζει σ' όλους σέ περισσότερο ή λιγότερο ισχυρές δόσεις.

Στά πλαίσια μιάς αποσπασματικής εξουσίας που κατατρώγεται απ' τόν αποκαθαγιασμό, οι ρόλοι ξεφτίζουν, καθώς τό θέαμα σημαδεύει ένα ξέφτισμα σέ σχέση μέ τό μύθο. Προδίδουν τό στήσιμο καί τό τέχνασμα μέ τόσο χοντροκομμένο τρόπο ώστε η εξουσία, για νά αποτρέψει τή λαϊκή καταγγελία τού θεάματος, τό μόνο που μπορεί νά κάνει είναι νά πάρει τήν πρωτοβουλία αυτής τής καταγγελίας μέ ακόμα πιο χοντροκομμένο τρόπο, αλλάζοντας ηθοποιούς καθώς καί κυβερνήσεις, είτε οργανώνοντας πογκρόμ υποτιθέμενων ή προκατασκευασμένων σκηνοθετών (πράκτορες τής Μόσχας, τής Γουώλ Στρήτ, τής εβραιοκρατίας, τών διακοσίων οικογενειών). Αυτό σημαί-

νει επίσης ότι κάθε πρωταγωνιστής ή κομπάρσος της ζωής παραχώρησε, άθελά του, τή θέση τού στόν φτηνο-θεατρίνο, ότι τó στύλ παραμερίστηκε πλήρως από τή μα-νιέρα.

Ο μύθος, σάν ακίνητη ολότητα, αγκάλιαζε τήν κίνηση (τό παράδειγμα τού προσκυνήματος, που είναι ολοκλη-ρωση καί περιπέτεια μέσα στήν ακινησία). Τό θέαμα, απ' τή μιá πλευρά, δέν συλλαμβάνει τήν ολότητα παρά μόνο ανάγοντάς την σ' ένα απόσπασμα καί σέ μιá ακολουθία αποσπασμάτων (ψυχολογική, κοινωνιολογική, βιολογική, φιλολογική, μυθολογική κοσμοθεώρηση), κι απ' τήν άλ-λη, τοποθετείται στό σημείο σύγκλισης τής διαδικασίας αποκαθαγιασμού καί τών αποπειρών επανακαθαγιασμού. Έτσι, κατορθώνει νά επιβάλει τήν ακινησία μόνο στό ε-σωτερικό τής πραγματικής κίνησης, τής κίνησης που το μεταβάλλει παρόλη τήν αντίστασή του. Στήν εποχή τού κατακερματισμού, η οργάνωση τής φαινομενικότητας κάνει τήν κίνηση μιá γραμμική διαδοχή ακίνητων σημείων (αυτό τó κλιμακωτό προχώρημα βρίσκει ένα διαφωτιστι-κό παράδειγμα στόν σταλινικό "διαλεκτικό υλισμό"). Στά πλαίσια αυτού που αποκαλέσαμε "αποικιοποίηση τής καθημερινής ζωής", οι μόνες αλλαγές είναι οι αλλα-γές αποσπασματικών ρόλων. Διαδοχικά, καί σύμφωνα μέ περισσότερο ή λιγότερο επιτακτικές συμβατικότητες, ο καθένας είναι: πολίτης, οικογενειάρχης, ερωτικός σύ-ντροφος, πολιτικός, ειδικός, επαγγελματίας, παραγωγός, καταναλωτής. Κι όμως ποιός κυβερνών δέν νιώθει κυ-βερνώμενος; Σέ όλους έχει εφαρμογή τó απόφθεγμα: γαμάς ενίστε, γαμιέσαι εσαεί!

Η εποχή τού κατακερματισμού θά έχει τουλάχιστον διαλύσει κάθε αμφιβολία πάνω στό εξής σημείο: τό πεδίο μάχης όπου διεξάγεται η σύγκρουση ανάμεσα στήν ολό-τητα καί τήν εξουσία, καί όπου η δεύτερη επιστρατεύει όλες της τίς δυνάμεις γιά νά ελέγξει τήν πρώτη, είναι η καθημερινή ζωή.

Αυτό που ζητάμε όταν προβάλλουμε τήν ισχύ τής καθημερινής ζωής ενάντια στήν ιεραρχημένη εξουσία, εί-ναι τ ό π ά ν. Τοποθετούμαστε μέσα στή γενικευμένη

σύρραξη που φτάνει από τόν σπιτικό καβγά μέχρι τόν επαναστατικό πόλεμο, καί έχουμε ποντάρει στή θέληση γιά ζωή. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει νά επιβιώνουμε σάν αντι-επιβιωτές. Θεμελιωδώς, μάς ενδιαφέρουν οι στιγμές όπου η ζωή αναβλύζει διαμέσου τού παγετώνα τής επιβίωσης (είτε αυτές οι στιγμές είναι ασυνείδητες είτε θεωρητικοποιημένες, είτε είναι ιστορικές — όπως η επανάσταση — είτε προσωπικές). Αλλά είναι απόλυτα προφανές ότι κ α ι εμποδιζόμαστε νά ακολουθήσουμε ελεύθερα τήν εκτύλιξη τέτοιων στιγμών (εκτός απ' τή στιγμή τής ίδιας τής επανάστασης), τόσο από τή γενική καταστολή τής εξουσίας, όσο κι από τίς αναγκαιότητες τού αγώνα μας, τής τακτικής μας, κλπ. Είναι εξίσου σημαντικό νά βρούμε τρόπο αντιστάθμισης αυτού τού πρόσθετου "ποσοστού σφάλματος", μέ τή διεύρυνση αυτών τών στιγμών καί τήν κατάδειξη τής ποιοτικής τους εμβέλειας. Αυτό που εμποδίζει νά επαναφομοιωθούν τά όσα λέμε γιά τήν οικοδόμηση τής καθημερινής ζωής από τήν κουλτούρα καί τήν υποκουλτούρα (επιθεώρηση *Arguments*, οι ερωτηματοπαραγωγοί διανοητές μέ τίς πληρωμένες διακοπές), είναι ακριβώς ότι η κάθε σιτουασιονιστική ιδέα αποτελεί πιστή προέκταση πράξεων που επιχειρούνται ανά πάσα στιγμή από χιλιάδες ανθρώπους ώστε η μέρα νά μὴν είναι είκοσι τέσσερις ώρες χαμένες απ' τή ζωή. Είμαστε πρωτοπορία; Ἄν ναι, τὸ νά εἶσαι πρωτοποριακὸς σημαίνει νά βαδίζεις στὸ ρυθμὸ τῆς πραγματικότητας.

17

Δέν ισχυριζόμαστε πως κατέχουμε τὸ μονοπώλιο τῆς νοημοσύνης, ἀλλὰ τῆς χρήσης της. Ἡ θέση μας εἶναι στρατηγική, βρισκόμαστε στὸ ἐπίκεντρο κάθε σύγκρουσης. Ἡ δύναμη κρούσης μας εἶναι τὸ ποιοτικὸ. Ἄν κάποιος πετάξει αὐτὸ τὸ περιοδικὸ στὸν υπόνομο ἐπειδὴ τοῦ σηκώνει τίς τρίχες, ἡ πράξη του θὰ εἶναι πολὺ πιὸ μεστή παρά ἂν τὸ διάβαζε, τὸ μισοκαταλάβαινε καί μάς ζητούσε ἓνα συμπληρωματικὸ υπόμνημα γιά νά μπορέσει νά ἀποδείξει στὸν εαυτὸ του πως εἶναι ἄνθρωπος πνευμα-

τώδης και καλλιεργημένος, δηλαδή ηλίθιος. Αργά ή γρήγορα θά πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιούμε εξακολουθούν να βραδυπορούν σε σχέση με την πραγματικότητα με άλλα λόγια, ότι η παραμόρφωση και η αδεξιότητα στον τρόπο έκφρασής μας (που κάποιος καλαισθητός άνθρωπος αποκαλεί, όχι άδικα, "αρκετά εκνευριστική ερμητική τρομοκρατία") οφείλεται στο γεγονός πως, κι εκεί επίσης, βρισκόμαστε στο επίκεντρο, στη συγκεχυμένη μεθόριο όπου διεξάγεται η απείρως πολύπλοκη σύγκρουση ανάμεσα στη γλώσσα που είναι δέσμια της εξουσίας (καλλιέργεια εξαρτημένων ανακλαστικών) και την απελευθερωμένη γλώσσα (ποίηση). Αντί γι' αυτόν που μάς ακολουθεί με ένα βήμα καθυστέρηση, προτιμούμε εκείνον που μάς απορρίπτει από ανυπομονησία, επειδή η γλώσσα μας δεν είναι ακόμα η αυθεντική ποίηση, δηλαδή η ελεύθερη οικοδόμηση της καθημερινής ζωής.

Όλα όσα σχετίζονται με τη σκέψη, σχετίζονται με το θέαμα. Οι περισσότεροι άνθρωποι ζούν με τον τρόπο, εντέχνως καλλιεργούμενο από την εξουσία, μήπως ξυπνήσουν και αποκτήσουν επίγνωση του εαυτού τους. Η υποβολή, που είναι η ειδική ποίηση της εξουσίας, επεκτείνει τόσο πολύ την κυριαρχία της (όλος ο υλικός εξοπλισμός ανήκει σ' αυτήν: τύπος, τηλεόραση, παραγωγή στερεοτύπων, μαγεία, παράδοση, οικονομία, τεχνική — αυτό που αποκαλούμε εγκάθειρκτη γλώσσα), ώστε σχεδόν κατορθώνει να διαλύσει αυτό που ο Μάρξ αποκαλούσε μη κυριαρχούμενο τομέα για να τον αντικαταστήσει μ' έναν άλλο (βλέπε πιο κάτω τις προδιαγραφές του "επιβιώνοντος"). Αλλά το βίωμα δεν αφήνεται να αναχθεί τόσο εύκολα σε μία διαδοχή κενών απεικονίσεων. Η αντίσταση στην εξωτερική οργάνωση της ζωής, δηλαδή στην οργάνωση της ζωής ως επιβίωσης, περιέχει περισσότερη ποίηση απ' όλους τους στίχους ή τα πεζογραφήματα που έχουν δημοσιευτεί ως τα τώρα, και ο ποιητής, με τη φιλολογική έννοια του όρου, είναι εκείνος που τουλάχιστον τό κατάλαβε ή τό ένωσε. Αλλά η ποίηση αυτή αντιμετωπίζει μία θανάσιμη απειλή. Βέβαια, στα πλαίσια της σι-

τουασιονιστικής εκδοχής, μιά τέτοια ποίηση είναι ατιθά-
σευτη και μη επαναφομοιώσιμη από την εξουσία (μόλις
μιά χειρονομία επαναφομοιωθεί, γίνεται στερεότυπο, υ-
ποβολή, γλώσσα τής εξουσίας). Δεν παύει όμως να περι-
κυκλώνεται από την εξουσία. Η απομόνωση είναι τό μέ-
σο μέ τό οποίο η εξουσία περικυκλώνει και καθηλώνει
τό ατιθάσευτο· κι όμως η απομόνωση δεν είναι βιώσιμη.
Οι δύο δαγκάνες τής τανάλιας είναι, από τή μιά πλευρά,
η απειλή τής αποδόμησης (τρέλα, αρρώστια, περιθωριο-
ποίηση μέσα στην έσχατη ανέχεια, αυτοκτονία), κι από
τήν άλλη, η τηλεκατευθυνόμενη θεραπευτική· η πρώτη
επιτρέπει τό θάνατο, η δεύτερη τήν επιβίωση χωρίς τί-
ποτα περισσότερο (κενή επικοινωνία, συνοχή οικογενεια-
κή ή μέ τούς φίλους, ψυχανάλυση στην υπηρεσία τής αλ-
λοτρίωσης, ιατρική περίθαλψη, εργασιοθεραπεία). Η
I.S. θά πρέπει αργά ή γρήγορα νά αυτοπροσδιοριστεί
ως θεραπευτική: είμαστε έτοιμοι νά υπερασπίσουμε τήν
ποίηση τήν καμωμένη από όλους ενάντια στην ψευδή
ποίηση που διευθετείται αποκλειστικά από τήν εξουσία
(υποβολή). Έχει σημασία νά τό καταλάβουν αυτό και οι
γιατροί και ψυχαναλυτές, διαφορετικά κινδυνεύουν νά
υποστούν κάποια μέρα, μαζί μέ τούς αρχιτέκτονες και
τούς άλλους αποστόλους τής επιβίωσης, τίς συνέπειες
τών πράξεών τους.

18

Όλοι οι μή επιλυμένοι, μή ξεπερασμένοι ανταγωνι-
σμοί αμβλύνονται. Οι ανταγωνισμοί αυτοί μπορούν νά ε-
ξελιχθούν μόνο παραμένοντας δέσμιοι τών παλιών μή
ξεπερασμένων μορφών (π.χ. η τέχνη που στρέφεται εναν-
τίον τής κουλτούρας μέσα στό πολιτιστικό θέαμα). Κά-
θε ριζική αντίθεση που δεν νικάει ή νικάει μόνο εν μέρει
— πράγμα ταυτόσημο — ξεπέφτει σιγά σιγά σέ ρεφορμι-
στική αντίθεση. Οι αποσπασματικές αντιθέσεις είναι σάν
τά γρανάζια τών οδοντωτών τροχών, συναρμόζουν και
κάνουν τή μηχανή νά γυρίζει — τή μηχανή τού θεάματος,
τής εξουσίας.

Ο μύθος διατηρούσε όλους τούς ανταγωνισμούς μέσα στο αρχέτυπο τού μανιχαϊσμού. Αλλά πού νά βρεθεί αρχέτυπο σέ μιá κοινωνία κατακερματισμού; Στήν πραγματικότητα η ανάμνηση τών παλιών ανταγωνισμών, που γίνονται αντιληπτοί μέ μιá καταφανώς υποβαθμισμένη καί μη επιθετική μορφή, εμφανίζεται σήμερα σάν η τελευταία προσπάθεια συνοχής στήν οργάνωση τής φαινομενικότητας, σέ τέτοιο βαθμό τó θέαμα έχει γίνει θέαμα τής σύγχυσης καί τών ταυτοσημιών. Είμαστε έτοιμοι νά σβήσουμε κάθε ίχνος αυτών τών αναμνήσεων συναθροίζοντας σ' έναν επικείμενο ριζοσπαστικό αγώνα όλη τήν ενέργεια που περιέχεται στούς παλιούς ανταγωνισμούς. Απ' όλες τις πηγές που έχει φράξει η εξουσία, μπορεί νά αναβλύσει ένας ποταμός που θά τροποποιήσει τó ανάγλυφο τού κόσμου.

Προσφέροντας μιá καρικατούρα τών ανταγωνισμών, η εξουσία πιέζει τόν καθένα νά είναι υπέρ ή κατά τής Μπριζιτ Μπαρντό, τού "νέου μυθιστορήματος", τής Σιτροέν Κάτρ Σεβώ, τού σπαγγέτι, τής τεκίλα, τής μίνι φούστας, τού ΟΗΕ, τών κλασικών ανθρωπιστικών σπουδών, τής εθνικοποίησης, τού θερμοπυρηνικού πολέμου καί τού ωτοστόπ. Ζητιέται η γνώμη όλων γιά κάθε λεπτομέρεια προκειμένου νά τούς αφαιρεθεί ακόμα αποτελεσματικότερα η δυνατότητα νά έχουν μιá γνώμη γιά τήν ολότητα. Ο ελιγμός, όσο χοντροκομμένος κι άν είναι, θά πετύχαινε άν οι περιοδεύοντες αντιπρόσωποι, που έχουν επιφορτισθεί νά τόν πλασάρουν χτυπώντας κάθε πόρτα, δέν ανακάλυπταν κι αυτοί τήν αλλοτρίωσή τους. Στήν παθητικότητα που επιβάλλεται στίς απαλλοτριωμένες μάζες προστίθεται η αυξανόμενη παθητικότητα τών ιθύνοντων καί τών ηθοποιών που είναι υποταγμένοι στούς αφηρημένους νόμους τής αγοράς καί τού θεάματος, καί που ασκούν μιá διαρκώς λιγότερο αποτελεσματική εξουσία πάνω στόν κόσμο. Ήδη εμφανίζονται σημάδια εξέγερσης στούς ηθοποιούς: βεντέτες που προσπαθούν νά ξεφύγουν απ' τή δημοσιότητα ή ιθύνοντες που κριτικάρουν τήν ίδια τους τήν εξουσία. Μπριζιτ Μπαρντό ή Φιντέλ Κάστρο. Τά όργανα τής εξουσίας φθείρονται,

καί θά πρέπει νά λαμβάνονται υπόψη, στό μέτρο που διεκδικούν τήν ελευθερία τους.

Τή στιγμή που η εξέγερση τών δούλων απειλούσε νά ανατρέψει τή δομή τής εξουσίας, καί νά ξεσκεπάσει αυτό που ένωνε τίς υπερβατικότητες μέ τόν μηχανισμό τής στερεητικής ιδιοποίησης, ο χριστιανισμός έκανε τήν εμφάνισή του γιά νά αναπτύξει έναν μεγαλεπήβολο μεταρρυθμισμό τού οποίου τόν κεντρικό δημοκρατικό αίτημα συνίστατο στό νά αποκτήσουν πρόσβαση οι δούλοι, όχι στήν πραγματικότητα μιάς ανθρώπινης ζωής — κάτι που θά ήταν αδύνατο χωρίς νά καταγγελθεί η ιδιοποίηση σάν διαδικασία αποκλεισμού — αλλά στήν εξωπραγματικότητα μιάς ύπαρξης τής οποίας η πηγή τής ευτυχίας είναι μυθική (η μίμηση τού Ιησού Χριστού σάν τίμημα τής μετά θάνατον ζωής). Τί έχει αλλάξει; Η αναμονή τής μέλλουσας ζωής έγινε αναμονή τού ρόδινου αύριου, η θυσία τής πραγματικής, καί άμεσης, ζωής είναι η τιμή στήν οποία αγοράζεται η απατηλή ελευθερία μιάς φαινομενικής ζωής. Τό θέαμα είναι ο τόπος όπου η καταναγκαστική εργασία μεταμορφώνεται σέ συναινετική θυσία. Τίποτα πιό ύποπτο από τόν απόφθεγμα "στόν καθένα ανάλογα μέ τήν εργασία του" σ' έναν κόσμο όπου η εργασία είναι ο εκβιασμός τής επιβίωσης, γιά νά μήν αναφερθούμε στό απόφθεγμα "στόν καθένα ανάλογα μέ τίς ανάγκες του" σ' έναν κόσμο όπου οι ανάγκες καθορίζονται από τήν εξουσία. Στό ρεφορμιστικό σχέδιο εντάσσεται κάθε εννοιολογικό σχήμα που αξιώνει νά οριστεί μέ τρόπο αυτόνομο, κι επομένως αποσπασματικό, καί δέν λαμβάνει υπόψη τόν γεγονός ότι στήν πραγματικότητα ορίζεται από τήν αρνητικότητα μέσα στήν οποία αιωρούνται τά πάντα. Φιλοδοξεί νά προσγειωθεί στήν κινούμενη άμμο σάν νά επρόκειτο γιά τσιμεντένια πίστα. Η αφήφηση καί η παραγνώριση τού περιγυρου που καθορίζεται απ' τήν ιεραρχημένη εξουσία έχει σάν μοναδικό επακόλουθο τήν ενίσχυση αυτού τού περιγυρου. Αντίθετα, οι αυθόρμητες χειρο-

νομίες που βλέπουμε να διαφαίνονται παντού ενάντια στην εξουσία και τὸ θέαμά της πρέπει νὰ προειδοποιηθῶν γιὰ ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ βρῶν μιὰ τακτική που θὰ λαμβάνει υπόψη τὴ δύναμη τοῦ αντιπάλου καὶ τὰ επαναφομοιωτικά του μέσα. Αυτὴ ἡ τακτική, τὴν ὁποία πρόκειται νὰ ἐκλαϊκεύσουμε, εἶναι ἡ **ε κ τ ρ ο π ῆ - ο ι κ ε ι ο - π ο ῖ η σ η**.

20

Ἡ θυσία δὲν νοεῖται χωρὶς ανταμοιβή. Σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν πραγματικὴ τους θυσία, οἱ εργαζόμενοι παραλαμβάνουν τὰ σύνεργα τῆς ἀπελευθέρωσής τους (κομφόρ, καινοφανὴ μαραφέτια), ἀλλὰ πρόκειται γιὰ μιὰ τελείως πλασματικὴ ἀπελευθέρωση ἐφόσον ἡ ἐξουσία κατακρατᾷ τὸν τρόπο χρήσης ὅλου τοῦ υλικοῦ ἐξοπλισμοῦ ἔφοσον ἡ ἐξουσία χρησιμοποιεῖ γιὰ τοὺς δικούς της σκοποὺς τόσο τὰ σύνεργα ὅσο κι ἐκείνους που τὰ χρησιμοποιοῦν. Ἡ χριστιανικὴ καὶ ἡ αστικὴ ἐπανάσταση ἐκδημοκράτισαν τὴ μυθικὴ θυσία ἢ "θυσία τοῦ ἀφέντη". Σήμερα οἱ μνημένοι εἶναι ἀναρίθμητοι, καὶ μαζεύουν ψίχουλα ἐξουσίας θέτοντας στὴν ὑπηρεσία ὅλων τὸ σύνολο τῆς ἀποσπασματικῆς τους γνώσης. Δὲν τοὺς ἀποκαλοῦν πιά "μύστες", δὲν τοὺς ἀποκαλοῦν ἀκόμα "ἀποστόλους τοῦ Λόγου", ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ μόνο ἐιδικούς.

Στὸ ἐπίπεδο τοῦ θεάματος ἡ ἐξουσία τους εἶναι ἀναμφισβήτητη: ὁ υποψήφιος παίκτης τοῦ τηλεοπτικοῦ "Μπίνγκο" καὶ ὁ ταχυδρομικὸς υπάλληλος, λεπτολογῶντας ὅλη μέρα γιὰ τίς μηχανικὲς ἐπιτηδεύσεις τοῦ Ντέ Σεβῶ τους, ταυτίζονται καὶ οἱ δύο μὲ τὸν ἐιδικὸ, καὶ εἶναι γνωστὸ πόσο ἐπωφελοῦνται οἱ διευθυντὲς παραγωγῆς ἀπὸ τέτοιες ταυτίσεις γιὰ νὰ χαλιναγωγοῦν τοὺς ἐργάτες. Ἡ ἀληθινὴ ἀποστολὴ τῶν τεχνοκρατῶν θὰ ἦταν πάνω ἀπ' ὅλα νὰ ἐνοποιήσουν τὸ Λόγο ἂν, διαμέσου μιᾶς ἀπὸ τίς ἀντιφάσεις τῆς κατατεμαχισμένης ἐξουσίας, δὲν ἔμεναν ἀγκυροβολημένοι σὲ μιὰ ἀξιοθρήνητη ἀπομόνωση. Ἀλλοτριωμένοι καθὼς εἶναι ἀπὸ τίς ἀμοιβαῖες παρεμβολές τους, γνωρίζουν τὸ σύνολο ἐνός μικροῦ μέρους

καί κάθε πραγμάτωση τούς διαφεύγει. Ποιόν πραγματικό έλεγχο μπορούν νά ασκήσουν πάνω σ' ένα πυρηνικό όπλο ο τεχνικός τών ατομικών εφαρμογών, ο ειδικός τής στρατηγικής, ο πολιτικός εμπειρογνώμονας, κλπ.; Ποιόν απόλυτο έλεγχο μπορεί νά ελπίζει η εξουσία πως θά επιβάλλει σ' όλες τις χειρονομίες που αρχίζουν νά διαγράφονται εναντίον της; Πάνω στή σκηνή οι ηθοποιοί είναι τόσο πολυάριθμοι ώστε μόνο τό χάος βασιλεύει κυριαρχικά. "Η τάξη βασιλεύει αλλά δέν κυβερνά" (Σημειώσεις τής Σύνταξης, "I.S." No. 6).

Στό μέτρο που ο ειδικός συμμετέχει στην επεξεργασία τών συνεργων που ρυθμίζουν καί μετασχηματίζουν τόν κόσμο, εγκαινιάζει τήν ε ξ έ γ ε ρ σ η τ ώ ν π ρ ο ν ο μ ι ο ύ χ ω ν. Μέχρι τώρα η εξέγερση αυτή αποκλήθηκε φασισμός. Πρόκειται στην ουσία για μιá οπερετική εξέγερση — δέν έβλεπε ο Νίτσε τόν Βάγκνερ σάν πρόδρομο; — όπου οι ηθοποιοί, παραγκωνισμένοι για πολύ καιρό ή θεωρώντας τούς εαυτούς τους ολοένα λιγότερο ελεύθερους, διεκδικούν έξαφνα τούς κύριους ρόλους. Από κλινική άποψη, ο φασισμός είναι η υστερία τού θεαματικού κόσμου, εξωθημένη μέχρι τόν παροξυσμό. Μέσα σ' αυτόν ακριβώς τόν παροξυσμό τό θέαμα εξασφαλίζει προς στιγμή τήν ενότητά του, ενώ ταυτόχρονα ξεσκεπάζει τή ριζική του απανθρωπιά. Διαμέσου τού φασισμού καί τού σταλινισμού, που αποτελούν τις ρομαντικές του κρίσεις, τό θέαμα αποκαλύπτει τήν αληθινή του φύση: είναι μιá αρρώστια.

Έχουμε δηλητηριαστεί από τό θέαμα. Καί όλα τά στοιχεία που συντελούν σέ μιá θεραπεία αποτοξίνωσης (διάβαζε: στην οικοδόμηση τής καθημερινής μας ζωής από εμάς τούς ίδιους) βρίσκονται στά χέρια τών ειδικών. Αυτοί μάς ενδιαφέρουν λοιπόν όλοι τους στόν μεγαλύτερο βαθμό, αλλά πάντως μέ διαφορετικό τρόπο. Υπάρχουν λογουχάρη απελπιστικές περιπτώσεις: δέν θά επιχειρήσουμε νά δείξουμε στους ειδικούς τής εξουσίας, στους ιθύνοντες, τό μέγεθος τού παραληρημάτος τους. Αντίθετα, είμαστε έτοιμοι νά λάβουμε υπόψη τή μνησικακία τών ειδικών που είναι δέσμιοι ενός στενόχωρου,

γελοίου ή ατιμωτικού ρόλου. Θά πρέπει ωστόσο νά γίνει κατανοητό πως η επιείκειά μας δέν θά είναι απεριόριστη. Εάν παρόλες τίς προσπάθειές μας αυτοί επιμένουν πεισματικά, σφυρηλατώντας τήν υποβολή που αποικιοποιεί τήν ίδια τους τήν καθημερινή ζωή, νά θέτουν τήν ένοχη συνείδησή τους και τήν πικρία τους στήν υπηρεσία τής εξουσίας' εάν προτιμούν αντί για τήν αληθινή πραγμάτωση μιάν απατηλή αναπαράσταση μέσα στήν ιεραρχία' εάν επισείουν επιδεικτικά τήν ειδικότητά τους (τή ζωγραφική τους, τά μυθιστορήματά τους, τίς εξισώσεις τους, τήν κοινωνιομετρία τους, τήν ψυχανάλυσή τους, τίς γνώσεις τους στή βαλλιστική)' εάν, τέλος, μολονότι γνωρίζουν καλά — και σύντομα θά θ ε ω ρ ε ί τ α ι δ ε δ ο μ έ ν ο πως δέν τό αγνοοούν πιά — ότι τόν τρόπο χρήσης τής ειδικεισής τους τόν κατέχουν μόνο η *I.S.* και η εξουσία, επιλέγουν παρόλα αυτά νά υπηρετούν τήν εξουσία, επειδή η εξουσία, αντλώντας δύναμη από τήν αδράνειά τους, τούς έχει ως τώρα επιλέξει για νά τήν υπηρετούν, τότε άς ψοφήσουν! Δέν είναι δυνατόν νά φανούμε ακόμα πιό μεγαλόψυχοι. Μακάρι νά μπορέσουν νά τό κατανοήσουν, και πάνω απ' όλα νά μπορέσουν νά κατανοήσουν ότι στό εξής η εξέγερση τών μη ιθυνόντων ηθοποιών συνδέεται μέ τήν εξέγερση εναντίον τού θεάματος (βλέπε: η *I.S.* και η εξουσία).

21

Τό γενικό ανάθεμα που ρίχνεται στό λούμπεν προλεταριάτο οφείλεται στόν τρόπο χρησιμοποίησής του από τήν αστική τάξη, στήν οποία προμήθευε, εκτός από έναν ρυθμιστή για τήν εξουσία, τίς σκοτεινές δυνάμεις τής τάξης: μπάτσους, χαφιέδες, τραμπούκους, καλλιτέχνες... Κι όμως στους κόλπους του λανθάνει η κριτική τής **κοινωνίας τής εργασίας** σ' έναν αξιοσημείωτο βαθμό ριζοσπαστισμού. Η περιφρόνηση που διακηρύσσεται εκεί για τούς υπηρέτες και τά αφεντικά εμπεριέχει μιá βάσιμη κριτική τής εργασίας ως αλλοτρίωσης, μιá κριτική που δέν πάρθηκε υπόψη μέχρι τώρα επειδή τό

λούμπεν προλεταριάτο ήταν ο χώρος των διαφορούμενων, αλλά κι επειδή η πάλη ενάντια στη φυσική αλλοτρίωση, και η παραγωγή της ευμάρειας, φαινόντουσαν ακόμα στον 19ο και στις αρχές του 20ού αιώνα σαν έγκυρα προσχήματα.

Μόλις γίνει γνωστό ότι η αφθονία των καταναλωτικών αγαθών ήταν απλώς η άλλη όψη της αλλοτρίωσης στην παραγωγή, το λούμπεν προλεταριάτο αποκτά μία νέα διάσταση: η περιφρόνησή του για την οργανωμένη εργασία αποδεσμεύεται και, στην εποχή του "κράτους ευημερίας", αποκτά σιγά σιγά τη βαρύτητα μιάς διεκδίκησης που μόνο οι ιθύνοντες αρνούνται ακόμα να παραδεχτούν. Παρόλες τις απόπειρες επαναφομοίωσης με τις οποίες το παραφορτώνει η εξουσία, κάθε πείραμα που συντελείται στην καθημερινή ζωή, δηλαδή για την οικοδόμησή της (δραστηριότητα παράνομη μετά την καταστροφή της φεουδαρχικής εξουσίας, όπου υπήρχε μέσα σε όρια και προορισμένη για λίγους), συγκεκριμενοποιείται σήμερα με την κριτική της αλλοτριωτικής εργασίας και την άρνηση υποταγής στην καταναγκαστική εργασία. Σε τέτοιο μάλιστα βαθμό, ώστε το νέο προλεταριάτο τείνει να οριστεί αρνητικά σαν "Μέτωπο εναντίον της καταναγκαστικής εργασίας" όπου συσπειρώνονται όλοι όσοι αντιστέκονται στην επαναφομοίωση από την εξουσία. Εκεί βρίσκεται αυτό που ορίζει το πεδίο δράσης μας, το χώρο όπου ποντάρουμε στην πανουργία της ιστορίας ενάντια στην πανουργία της εξουσίας, το ρίνγκ όπου ποντάρουμε στον εργαζόμενο (μεταλλουργό είτε καλλιτέχνη) ο οποίος — συνειδητά ή όχι — αρνείται την οργανωμένη εργασία και ζωή, ενάντια σ' όποιον — συνειδητά ή όχι — δέχεται να εργάζεται υπό τις διαταγές της εξουσίας. Στα πλαίσια αυτής της προοπτικής δεν είναι αυθαίρετο να προβλέψουμε μία μεταβατική περίοδο όπου η αυτοματοποίηση και η θέληση του νέου προλεταριάτου θα αφήσουν την εργασία αποκλειστικά στους ειδικούς, υποβιβάζοντας τους διευθυντές και τους γραφειοκράτες σε θέση πρόσκαιρων δούλων. Σε μία γενικευμένη αυτοματοποίηση, οι "εργάτες", αντί να επιβλέπουν τις μηχανές,

θά μπορούσαν νά περιβάλλουν μέ τή φροντίδα τους τούς ειδικούς τής κυβερνητικής που ο ρόλος τους θά έχει περιοριστεί απλώς καί μόνο στό νά αυξάνουν τήν παραγωγή — μιá παραγωγή που θά έχει πάψει νά είναι ο τομέας προτεραιότητας καί θά έχει συμμορφωθεί, μέσω μιás αντιστροφής δύναμης καί προοπτικής, μέ τήν πρωτοκαθεδρία τής ζωής απέναντι στήν επιβίωση.

22

Η ενωτική εξουσία πάσχιζε νά διαλύσει τήν ατομική ύπαρξη μέσα σέ μιá συλλογική συνείδηση, έτσι ώστε κάθε κοινωνική μονάδα νά ορίζεται υποκειμενικά σάν σωματίδιο αυστηρά καθορισμένου βάρους που αιωρείται μέσα σ' ένα ελαιώδες υγρό. Έπρεπε ο καθένας νά νιώθει βυθισμένος στήν αυταπόδεικτη βεβαιότητα ότι μόνο τό χέρι τού Θεού, σείοντας τό δοχείο, χρησιμοποιούσε τά πάντα γιά τά σχέδιά του που, ξεπερνώντας φυσικά τή δυνατότητα κατανόησης κάθε επιμέρους ανθρώπινου πλάσματος, επιβάλλονταν σάν εκπορεύσεις μιás υπέρτατης βούλησης καί έδιναν στήν παραμικρή αλλαγή τό νόημα της. (Άλλωστε κάθε περιδίνηση δέν ήταν παρά μιá ανοδική ή καθοδική πορεία πρός τήν αρμονία: οι Τέσσερις Βασιλείες, ο Τροχός τής Τύχης, οι θεόσταλτες δοκιμασίες). Μπορούμε νά κάνουμε λόγο γιά μιá συλλογική συνείδηση μέ τήν έννοια ότι είναι, γιά τό κάθε άτομο καί συγχρόνως γιά όλους, συνείδηση τού μύθου καί συνείδηση τής ιδιαίτερης ύπαρξης μέσα στό μύθο. Η δύναμη τής ψευδαίσθησης είναι τέτοια ώστε η αυθεντικά βιωμένη ζωή αντλεί τή σημασία της από κάτι που είναι άλλο απ' τήν ίδια απ' όπου κι αυτή η παπαδίστικη καταδίκη τής ζωής, η οποία υποβιβάζεται σέ κάτι τελείως επουσιώδες, σέ χαμερπή υλικότητα, σέ κενή επίφαση καί στό ποταπότερο επίπεδο μιás υπερβατικότητας που ξεφτίζει στό μέτρο που ξεφεύγει απ' τή μυθική οργάνωση.

Ο Θεός ήταν ο εγγυητής τού χώρου καί τού χρόνου των οποίων οι συντεταγμένες όριζαν τήν ενωτική κοινωνία. Ήταν τό κοινό σημείο αναφοράς όλων των ανθρώ-

πων' στους κόλπους του ο χώρος και ο χρόνος επανενώνονταν, κι επίσης τὰ πλάσματα ενώνονταν με τὸ πεπρωμένο τους. Στὴν εποχὴ τοῦ κατακερματισμοῦ ὁ ἄνθρωπος παραμένει διαμελισμένος ἀνάμεσα σ' ἓνα χρόνο κι ἓνα χώρο που καμιά υπερβατικότητα δὲν ἔρχεται νὰ ενοποιήσει με τὴ μεσολάβηση μιᾶς συγκεντρωτικῆς ἐξουσίας. Ζούμε σ' ἓνα χωρόχρονο διασπασμένο, στερημένο ἀπὸ κάθε σημεῖο αναφοράς καὶ κάθε συντεταγμένη, λές καὶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔρθουμε ποτέ σὲ επαφή με τὸν εαυτὸ μας κι ἂς μᾶς προτρέπουν τὰ πάντα γιὰ κάτι τέτοιο.

Υπάρχει ἓνας τόπος ὅπου διαμορφωνόμαστε κι ἓνας χρόνος ὅπου διαδραματιζόμαστε. Ὁ χώρος τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπου ἐμπρακτὰ πραγματωνόμαστε, εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ κάθε εἶδους υπαγορεύσεις. Ὁ στενὸς χώρος τῆς ἀληθινῆς μας πραγμάτωσης μᾶς ὀρίζει, κι ὁμῶς ὀρίζομαστε μέσα στὸ χρόνο τοῦ θεάματος. Ἡ ἀλλιώς: ἡ συνείδησή μας δὲν εἶναι πιά συνείδηση τοῦ μύθου καὶ τοῦ ἰδιαίτερου εἶναι μέσα στὸ μῦθο, ἀλλὰ συνείδηση τοῦ θεάματος καὶ συνείδηση τοῦ ἰδιαίτερου ρόλου μέσα στὸ θέαμα (ἐπισήμανα πῶς πάντως τοὺς δεσμούς κάθε ὄντολογίας με μιὰ ἐνωτικὴ ἐξουσία, ἐδῶ θὰ μπορούσαμε νὰ υπενθυμίσουμε ὅτι ἡ κρίση τῆς ὄντολογίας ἐμφανίζεται μαζί με τὴν τάση κατακερματισμοῦ). Ἡ, γιὰ νὰ τὸ διατυπώσουμε με ἄλλα πάλι λόγια: στὴ σχέση χώρου-χρόνου, ὅπου τοποθετεῖται κάθε ὄν καὶ κάθε πράγμα, ὁ χρόνος ἔχει γίνει τὸ φανταστικὸ (τὸ πεδίο τῶν ταυτίσεων) ὁ χώρος μᾶς ὀρίζει, μολονότι ὀρίζομαστε μέσα στὸ φανταστικὸ καὶ μολονότι τὸ φανταστικὸ μᾶς ὀρίζει σὰν υποκειμενικότητα.

Ἡ ἐλευθερία μας εἶναι ἐλευθερία μιᾶς ἀφηρημένης χρονικότητας ὅπου κατονομάζομαστε στὴ γλῶσσα τῆς ἐξουσίας (τὰ ὀνόματα αὐτὰ εἶναι οἱ ρόλοι που μᾶς ἀνατίθενται) καὶ ἡ μοναδικὴ δυνατότητα ἐπιλογῆς που μᾶς ἀφήνεται εἶναι νὰ βρούμε συνώνυμα ἐπισημῶς ἀναγνωρισμένα σὰν τέτοια. Ἀντίθετα, στὸν χώρο τῆς αὐθεντικῆς μας πραγμάτωσης (στὸν χώρο τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς) δεσπάζει ἡ σιωπὴ. Δὲν ὑπάρχει ὄνομα γιὰ νὰ κατονομάσει τὸν χώρο τοῦ βιώματος, ἂν ὄχι

στήν ποίηση, στή γλώσσα που ελευθερώνεται από τήν κυριαρχία τής εξουσίας.

Αποκαθαγιάζοντας καί κατακερματίζοντας τό μύθο, η αστική τάξη έβαλε στήν πρώτη γραμμή τών διεκδικήσεων της τήν ανεξαρτησία τής συνείδησης (βλ. τά αιτήματα για ελευθερία σκέψης, ελευθερία τύπου καί ελευθερία έρευνας, τήν άρνηση τών δογμάτων). Η συνείδηση παύει λοιπόν νά είναι λίγο ως πολύ συνείδηση-αντανάκλαση τού μύθου. Γίνεται συνείδηση τών διαδοχικών ρόλων που αναλαμβάνονται μέσα στό θέαμα. Αυτό που η αστική τάξη απαιτήσε πάνω απ' όλα είναι η ελευθερία τών ηθοποιών καί τών κομπάρσων σ' ένα θέαμα οργανωμένο, όχι πιά απ' τό Θεό, τούς μπάτσους του καί τούς ιερείς του, αλλά απ' τούς φυσικούς καί οικονομικούς νόμους, "νόμους ιδιότροπους καί αδυσώπητους" στήν υπηρεσία τών οποίων βρίσκουμε για μιά ακόμα φορά μπάτσους καί ειδικούς.

Ο Θεός παραπετάχθηκε σάν άχρηστος επίδεσμος καί η πληγή απέμεινε χάινουσα. Βέβαια ο επίδεσμος εμπόδιζε τήν πληγή νά επουλωθεί αλλά δικαιολογούσε τόν πόνο, τού έδινε ένα νόημα που δέν ήταν λιγότερο αποτελεσματικό από μερικές δόσεις μορφίνης. Τώρα ο πόνος δέν δικαιολογείται πιά καί η μορφίνη κοστίζει ακριβά. Ο διαχωρισμός έγινε συγκεκριμένος. Οποιοσδήποτε μπορεί νά τόν ψηλαφήσει καί, όσο για γιαιτρικό, τό μόνο που βρίσκει νά μάς προτείνει η κυβερνητικοποιημένη κοινωνία είναι νά γίνουμε θεατές τής γάγγραινας καί τής σήψης, θεατές τής επιβίωσης.

Τό δράμα τής συνείδησης για τό οποίο κάνει λόγο ο Χέγκελ είναι πολύ περισσότερο συνείδηση τού δράματος. Ο Ρομαντισμός αντηχεί σάν κραυγή τής ψυχής τής ξεριζωμένης απ' τό σώμα, ένας πόνος ακόμα πιά αβάσταχτος στό μέτρο που ο καθένας βρίσκεται ολομόναχος απέναντι στήν πτώση τής ιερής ολότητας καί όλων τών οίκων τών Ώσερ(4).

Η ολότητα είναι η αντικειμενική πραγματικότητα στην κίνηση τής οποίας η υποκειμενικότητα μπορεί νά ενταχθεί μόνο μέ τή μορφή πραγμάτωσης. Ό,τι δέν είναι πραγμάτωση τής καθημερινής ζωής προσχωρεί στό θέαμα όπου η επιβίωση είναι κατεψυγμένη (χειμερία νάρκη) καί κομμένη σέ φέτες. Δέν υπάρχει αυθεντική πραγμάτωση παρά μόνο μέσα στην αντικειμενική πραγματικότητα, στην ολότητα. Όλα τά υπόλοιπα είναι καρικατούρα. Η αντικειμενική πραγμάτωση που συντελείται μέσα στόν μηχανισμό τού θεάματος δέν είναι παρά επιτυχία χειραγωγημένων από τήν εξουσία αντικειμένων ("αντικειμενική πραγμάτωση μέσα στην υποκειμενικότητα" τών γνωστών καλλιτεχνών, τών βεντετών, τών προσωπικοτήτων τού *Who's Who*). Στο επίπεδο τής οργάνωσης τής φαινομενικότητας, κάθε επιτυχία — καί παρόμοια κάθε αποτυχία — διογκώνεται ώσπου νά γίνει στερεότυπο, καί εκλαϊκεύεται από τά μέσα ενημέρωσης σάν νά ήταν η μόνη δυνατή επιτυχία ή αποτυχία. Μέχρι τώρα η εξουσία ήταν ο μόνος κριτής, έστω κι άν η κρίση τής υπέκειτο σέ πιέσεις. Τά κριτήριά τής είναι τά μόνα έγκυρα γιά όσους αποδέχονται τό θέαμα καί αρκούνται νά κρατούν κάποιο ρόλο μέσα στους κόλπους του. Σ' εκείνη τή σκηνή δέν υπάρχουν πιά καλλιτέχνες, υπάρχουν μόνο κομπάρσοι.

Ο χωρόχρονος τής ιδιωτικής ζωής εναρμονιζόταν μέσα στόν χωρόχρονο τού μύθου. Σ' αυτή τή διαστρεβλωμένη αρμονία αποκρίνεται η παγκόσμια αρμονία τού Φουριέ. Απ' τή στιγμή που ο μύθος παύει νά ενσωματώνει τό ατομικό καί τό μερικό σέ μία ολότητα κυριαρχούμενη από τό ιερό, κάθε απόσπασμα αυτοαναγορεύεται σέ ολότητα. Στην πραγματικότητα, τό απόσπασμα τό αναγορευόμενο σέ ολότητα είναι τό ο λ ο κ λ η ρ ω τ ι κ ό. Στόν διαμελισμένο χωρόχρονο που συνιστά τήν ιδιωτική ζωή, ο χρόνος — έχοντας γίνει απόλυτος μέ τή

μορφή τής αφηρημένης ελευθερίας, που είναι ελευθερία τού θεάματος — εδραιώνει μέσω τού ίδιου του τού διαμελισμού τὸ χωρικό απόλυτο τής ιδιωτικής ζωής, τήν απομόνωσή της, τή στενότητά της. Ο μηχανισμός τού αλλοτριωτικού θεάματος αναπτύσσει μιὰ τέτοια δύναμη ὡστε ἡ ιδιωτική ζωή καταλήγει νὰ ορίζεται ως αὐτὸ που στερεΐται θεάματος, αφοῦ τὸ νὰ ξεφεύγει κάτι ἀπὸ τίς θεαματικές κατηγορίες καὶ τοὺς ρόλους γίνεται αντιληπτό σάν μιὰ πρόσθετη στέρηση, σάν μιὰ καχεξία τήν ὁποία ἡ ἐξουσία χρησιμοποιεῖ σάν πρόσχημα γιὰ νὰ υποβιβάσει τήν καθημερινή ζωή σὲ ἀσήμαντες χειρονομίες (τὸ νὰ κάθεται, νὰ πλένεσαι, νὰ ανοίγεις μιὰ πόρτα).

26

Τὸ θέαμα που ἐπιβάλλει τίς νόρμες του στό βίωμα, πηγάζει ἀπὸ τὸ βίωμα. Ο χρόνος τού θεάματος, βιωμένος μὲ τή μορφή διαδοχικῶν ρόλων, κάνει τὸ χῶρο τού αυθεντικῶν βιώματος τόπο τής αντικειμενικῆς ἀδυναμίας, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ αντικειμενικὴ ἀδυναμία, αὐτὴ που ἀπορρέει ἀπ' τήν υποβολή τής στερητικῆς ἰδιοποίησης, μετατρέπει τὸ θέαμα σὲ ἀπόλυτο τής δυνητικῆς ελευθερίας.

Τὰ στοιχεῖα που γεννιοῦνται μέσα στό βίωμα ἀναγνωρίζονται μόνο στό ἐπίπεδο τού θεάματος, ὅπου ἐκφράζονται μὲ τή μορφή στερεότυπων, ἐνῶ μιὰ τέτοια ἐκφραση ἀμφισβητεῖται καὶ διαψεύδεται ἀνὰ πάσα στιγμή μέσα καὶ ἀπὸ τὸ αυθεντικὸ βίωμα. Οἱ προδιαγραφές τοῦ μέσοῦ ἐπιβιώνοντος — αὐτῶν που ὁ Νίτσε ἀποκαλοῦσε "ἀνθρωπάκια" ἢ "τελευταίους ἀνθρώπους" — δὲν μποροῦν νὰ γίνουν ἀντιληπτές παρὰ μόνο στὰ πλαίσια τής διαλεκτικῆς ἐφικτοῦ/ἀνέφικτου που νοεῖται μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο:

α) τὸ ἐφικτὸ στό ἐπίπεδο τού θεάματος (ἡ ποικιλία τῶν ἀφηρημένων ρόλων) ἐνισχύει τὸ ἀνέφικτο στό ἐπίπεδο τού αυθεντικῶν βιώματος

β) τὸ ἀνέφικτο (δηλαδή τὰ ὅρια που ἐπιβάλλονται στό πραγματικὸ βίωμα ἀπὸ τή στερητικὴ ἰδιοποίηση) κα-

θορίζει το πεδίο των αφηρημένων δυνατοτήτων.

Η επιβίωση είναι δισδιάστατη. Ενάντια σ' αυτό τον υποβιβασμό, ποιές είναι οι δυνάμεις που μπορούν να δώσουν την έμφαση σ' ό,τι συνιστά το καθημερινό πρόβλημα όλων των ανθρώπινων πλασμάτων: στη διαλεκτική της επιβίωσης και της ζωής; Είτε οι συγκεκριμένες δυνάμεις στις οποίες ποντάρησε η *I.S.* θα κάνουν δυνατό το ξεπέραςμα αυτών των αντιθέτων, και θα επανενοποιήσουν το χώρο και το χρόνο στα πλαίσια της οικοδόμησης της καθημερινής ζωής' είτε η ζωή και η επιβίωση θα απολιθωθούν μέσα σ' έναν ανταγωνισμό που θα αμβλύνεται μέχρι του σημείου της έσχατης σύγχυσης και της έσχατης φτώχειας.

27

Η βιωμένη πραγματικότητα κατατεμαχίζεται και ταξινομείται θεαματικά σέ ετικεταρισμένες κατηγορίες — βιολογικές, κοινωνιολογικές ή οποιοσδήποτε άλλες — που υπάγονται στο κοινοποιήσιμο αλλά ποτέ δέν κοινοποιούν παρά μόνο γεγονότα απογυμνωμένα από το αυθεντικά βιωμένο περιεχόμενό τους. Νά πώς η ιεραρχημένη εξουσία, που φυλακίζει τον καθένα στον αντικειμενικό μηχανισμό της στερητικής ιδιοποίησης (εισοδοχή και αποκλεισμός, βλ. θέση 3), είναι επίσης δικτατορία πάνω στην υποκειμενικότητα. Είναι σαν δικτάτορας πάνω στην υποκειμενικότητα που υποχρεώνει, με περιορισμένες πιθανότητες επιτυχίας, κάθε ατομική υποκειμενικότητα να αντικειμενοποιηθεί, δηλαδή να γίνει ένα αντικείμενο που αυτή θα χειραγωγεί. Σ' αυτό το σημείο υπάρχει μιά εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διαλεκτική που θά ήταν σκόπιμο να αναλυθεί πιο λεπτομερειακά (πρβλ. την αντικειμενική πραγμάτωση μέσα στην υποκειμενικότητα — που είναι υποκειμενικότητα της εξουσίας — και την αντικειμενική πραγμάτωση μέσα στην αντικειμενικότητα — που εντάσσεται στην πρακτική δραστηριότητα οικοδόμησης της καθημερινής ζωής και καταστροφής της εξουσίας).

Τα γεγονότα απογυμνώνονται απ' το περιεχόμενό

τους εν ονόματι τού κοινοποιήσιμου, εν ονόματι μιάς αφηρημένης καθολικότητας, εν ονόματι μιάς διαστρεβλωμένης αρμονίας όπου ο καθένας πραγματώνεται με αντίστροφη φορά. Μέσα σέ μιά τέτοια προοπτική, η *I.S.* τοποθετείται στήν τροχιά τής αμφισβήτησης που περνάει από τόν Σάντ, τόν Φουριέ, τόν Λιούις Κάρολ, τόν Λωτρεαμόν, τόν σουρρεαλισμό, τόν λεττρισμό — ή τουλάχιστον τών λιγότερο γνωστών ρευμάτων τής, που ήταν καί τά πιό ακραία.

Μέσα σ' ένα απόσπασμα που έχει αναγορευθεί σέ ολότητα, κάθε ψήγμα είναι καί τό ίδιο ολοκληρωτικό. Ο ατομικισμός έχει αντιμετωπίσει τήν ευαισθησία, τήν επιθυμία, τή θέληση, τή νοημοσύνη, τήν καλαισθησία, τό υποσυνείδητο καί όλες τίς κατηγορίες τού εγώ ως απόλυτα. Η κοινωνιολογία έρχεται σήμερα νά εμπλουτίσει τίς ψυχολογικές κατηγορίες, αλλά η ποικιλία που έχει εισαχθεί στους ρόλους δέν κάνει τίποτε άλλο παρά νά εντείνει ακόμα περισσότερο τή μονοτονία τού ανακλαστικού ταύτισης. Η ελευθερία τού "επιβιώνοντος" θά είναι νά ενστερνισθεί τό αφηρημένο συστατικό στοιχείο στό οποίο θά έχει "διαλέξει" νά αναχθεί. Απ' τή στιγμή που αποκλείεται κάθε αληθινή πραγμάτωση, απομένει μονάχα μιά ψυχοκοινωνιολογική δραματουργία όπου η εσωτερικότητα χρησιμεύει σάν στόμιο υπερχειλίσης γιά τήν εκκένωση τών φιδοπουκάμισων που έχει φορέσει κανείς στή διάρκεια τής καθημερινής επίδειξης. Η επιβίωση γίνεται τό πιό προχωρημένο στάδιο τής ζωής που έχει οργανωθεί σύμφωνα μέ τά πρότυπα τής μηχανικά αναπαραγόμενης ανάμνησης.

Ίσαμε τώρα ο τρόπος αντιμετώπισης τής ολότητας παραποιήθηκε. Η εξουσία παρεμβάλλεται παρασιτικά σάν απαραίτητη μεσολάβηση ανάμεσα στους ανθρώπους καί τή φύση. Ωστόσο, μόνο η πρακτική δραστηριότητα θεμελιώνει τή σχέση ανθρώπων καί φύσης. Αυτή είναι που ραγίζει αδιάκοπα τό στρώμα ψεύδους, τού οποίου τή

συνοχή προσπαθούν να εκφράσουν ο μύθος και τα υποκατάστατά του. Η πρακτική δραστηριότητα, έστω και αλλοτριωμένη, είναι εκείνο που διατηρεί την επαφή με την ολότητα. Αποκαλύπτοντας τον αποσπασματικό της χαρακτήρα, η πρακτική δραστηριότητα αποκαλύπτει ταυτόχρονα την πραγματική ολότητα (την πραγματικότητα), είναι η ολότητα που πραγματώνεται διαμέσου τού αντιθέτου της, τού αποσπάσματος.

Μέσα στην προοπτική τής πρακτικής δραστηριότητας, κάθε απόσπασμα είναι ολότητα. Μέσα στην προοπτική τής εξουσίας, που αλλοτριώνει την πρακτική δραστηριότητα, κάθε απόσπασμα είναι ολοκληρωτικό. Αυτό θά πρέπει να αρκεί για να τορπιλίσει τις προσπάθειες που θά κάνει η κυβερνητικοποιημένη εξουσία για να ενσωματώσει την πρακτική δραστηριότητα σ' έναν μυστικισμό, αν και δέν πρέπει να υποτιμάται η σοβαρότητα αυτών των προσπαθειών.

Ό,τι είναι πρακτική δραστηριότητα εντάσσεται στο εγχείρημά μας εντάσσεται με τό μεριδίό της απ' την αλλοτρίωση, με τις προσμίξεις τής εξουσίας, αλλά είμαστε σε θέση να τη διυλίσουμε. Θά ρίξουμε φώς στη δύναμη και την καθαρότητα των χειρονομιών άρνησης καθώς και των τεχνασμάτων τής υποδούλωσης, όχι στά πλαίσια μιάς μανιχαϊκής θεώρησης, αλλά προωθώντας με τή δική μας στρατηγική τήν εξέλιξη αυτής τής σύγκρουσης όπου — παντού, ανά πάσα στιγμή — οι αντίπαλοι επιζητούν τήν αναμέτρηση και συμπλέκονται χωρίς μεθοδικότητα, μέσα σε μιά αθεράπευτη σκοτεινιά και σύγχυση.

Η καθημερινή ζωή πάντοτε στραγγιζόταν προς όφελος τής φαινομενικής ζωής, αλλά η φαινομενικότητα, μέσα στη μυθική συνοχή της, είχε αρκετή δύναμη ώστε να μη γίνεται ποτέ λόγος για καθημερινή ζωή. Η φτώχεια, η κενότητα τού θεάματος, που διαφαινεται μέσα απ' όλες τις παραλλαγές καπιταλισμού και αστισμού,

αποκάλυψε ταυτόχρονα την ύπαρξη μιάς καθημερινής ζωής (μιά ζωή-καταφύγιο, αλλά καταφύγιο τίνος πράγματος καί ενάντια σέ τί;) καί τή φτώχεια τής καθημερινής ζωής. Στο μέτρο που ενισχύεται η αντικειμενοποίηση καί η γραφειοκρατικοποίηση, η καχεξία τού θεάματος καί τής καθημερινής ζωής γίνεται τó μόνο καταφανές γεγονός. Η διαμάχη τού ανθρώπινου καί τού απάνθρωπου έχει μεταφερθεί κι αυτή στό επίπεδο τής φαινομενικότητας. Απ' τή στιγμή που ο μαρξισμός γίνεται ιδεολογία, η πάλη που διεξάγει ο Μάρξ ενάντια στήν ιδεολογία εν ονόματι τού πλούτου τής ζωής μετατρέπεται σέ ιδεολογική αντιιδεολογία, σέ θέαμα τού αντιθεάματος (παρόμοια όπως, στήν πρωτοποριακή κουλτούρα, η κακοτυχία τού αντιθεαματικού θεάματος είναι ότi μένει περιορισμένο στους πρωταγωνιστές καί μόνο, αφού η αντικαλλιτεχνική τέχνη γίνεται καί κατανοείται μόνο από τούς καλλιτέχνες' οι σχέσεις αυτής τής ιδεολογικής αντιιδεολογίας μέ τή λειτουργία τού επαγγελματία επαναστάτη στόν λενινισμό χρειάζεται νά εξεταστούν). Έτσι ο μανιχαϊσμός αναζωογονήθηκε γιά ένα διάστημα. Γιατί ο Άγιος Αυγουστίνος αντιμάχεται τούς μανιχαίους μέ τόση δριμύτητα; Επειδή μέτρησε τόν κίνδυνο ενός μύθου που προσφέρει μία μόνο λύση, τή νίκη τού καλού πάνω στό κακό' ξέρει καλά ότi μιά τέτοια αδυνατότητα απειλεί νά προκαλέσει τήν κατάρρευση ολόκληρων τών μυθικών δομών καί νά ξαναποθετήσi στό προσκήνιο τήν αντίφαση μεταξύ μυθικής ζωής καί αυθεντικής ζωής. Ο χριστιανισμός προσφέρει τόν τρίτο δρόμο, τó δρόμο τής ιερής σύγχυσης. Ό,τι ο χριστιανισμός εκπλήρωσε μέ τή δύναμη τού μύθου, εκπληρώνεται σήμερα μέ τή δύναμη τών π ρ α γ μ ά τ ω ν. Δέν μπορεί πιά νά υπάρξει ενεργός αντίθεση μεταξύ τών σοβιετοποιημένων καί τών καπιταλιστικοποιημένων εργαζομένων, δέν μπορεί πιά νά υπάρξει ενεργός αντίθεση ανάμεσα στή βόμβα τών σταλινικών γραφειοκρατών καί τή βόμβα τών μή σταλινικών γραφειοκρατών, τó μόνο που υπάρχει πιά είναι η ενότητα μέσα στή σύγχυση τών αντικειμενοποιημένων όντων.

Ποιοί είναι οι υπεύθυνοι, ποιός πρέπει νά στηθεί στόν

τοιχο; Εκείνο που μάς εξουσιάζει είναι ένα σύστημα, μιὰ αφηρημένη μορφή. Οι βαθμοί ανθρωπιάς καί απανθρωπιάς μετριοούνται σύμφωνα μέ καθαρά ποσοτικές παραλλαγές παθητικότητας. Η ποιότητα είναι παντού η ίδια: είμαστε όλοι προλεταριοποιημένοι ή κοντεύουμε νά γίνουμε. Τί κάνουν οι παραδοσιακοί "επαναστάτες"; Μειώνουν τούς ορόφους, ενεργούν ώστε ορισμένοι προλετάριοι νά μήν είναι πιό προλετάριοι από άλλους. Ποιό κόμμα έχει βάλει στό πρόγραμμά του τό τέλος τού προλεταριάτου;

Η προοπτική τής επιβίωσης έχει γίνει αφόρητη. Εκείνο που υπομένουμε είναι τ ό β ά ρ ο ς τ ώ ν π ρ α γ μ ά τ ω ν μ έ σ α σ τ ό κ ε ν ό. Νά τί είναι η αντικειμενοποίηση: ο καθένας καί τό καθετί νά πέφτουν μέ τήν ίδια ταχύτητα, ο καθένας καί τό καθετί νά κουβαλούν τήν ισοδύναμη αξία τους σάν απόβαρο. Η κυριαρχία τών ισοδυναμιών πραγμάτωσε τό χριστιανικό σχέδιο, αλλά τό πραγμάτωσε έξω απ' τόν χριστιανισμό (όπως πιθανολογούσε ο Πασκάλ) καί, κυρίως, τό πραγμάτωσε πάνω στό πτώμα τού Θεού (αντίθετα απ' τίς προβλέψεις τού Πασκάλ).

Τό θέαμα καί η καθημερινή ζωή συνυπάρχουν στό βασίλειο τών ισοδυναμιών. Τά όντα καί τά πράγματα είναι εναλλάξιμα. Ο κόσμος τής αντικειμενοποίησης είναι κόσμος δίχως κέντρο, όπως οι νέες πόλεις που αποτελούν τό ντεκόρ του. Τό παρόν εξανεμίζεται μπροστά στήν επαγγελία ενός διηνεκούς μέλλοντος που δέν είναι παρά μηχανική προέκταση τού παρελθόντος. Καί η ίδια η χρονικότητα μένει δίχως κέντρο. Σ' αυτή τήν οικουμένη-στρατόπεδο συγκέντρωσης όπου θύματα καί βασανιστές φορούν τήν ίδια μάσκα, η πραγματικότητα τών βασανιστηρίων είναι η μόνη αυθεντική. Αυτά τά βασανιστήρια καμιά νέα ιδεολογία δέν μπορεί νά τά απαλύνει, ούτε η ιδεολογία τής ολότητας (τού Λόγου) ούτε η ιδεολογία τού μηδενισμού, οι οποίες θά αποτελέσουν τά δεκανίκια τής κυβερνητικοποιημένης κοινωνίας. Καταδικάζουν κάθε ιεραρχημένη εξουσία' οσοδήποτε συγκαλυμμένη ή οργανωμένη κι άν είναι. Η αντιπαράθεση που η *I.S.* πρό-

κειται νά ανανεώσει είναι η παλιότερη απ' όλες, είναι η ριζική αντιπαράθεση καί γι' αυτό επανοικειοποιείται όλα όσα τά εξεγερσιακά κινήματα ή τά μεγάλα άτομα άφησαν στό διάβα τής ιστορίας.

Θά υπήρχαν πολλές ακόμα κοινοτοπίες γιά νά θιξομε καί νά αντιστρέψουμε. Τά καλύτερα πράγματα δέν τελειώνουν ποτέ. Προτού ξαναδιαβαστούν τά παραπάνω, που κι ένα μέτριο μυαλό μπορεί νά κατανοήσει μέ τήν τρίτη προσπάθεια, καλό είναι νά δοθεί η πρέπουσα προσοχή στό κείμενο που ακολουθεί, καί μάλιστα μιά προσοχή ακόμα πιό αδιάλειπτη στό μέτρο που αυτές οι σημειώσεις, αποσπασματικές όπως κι οι άλλες, χρειάζονται συζητήσεις καί αποσαφηνίσεις. Πρόκειται γιά ένα κεντρικό ζήτημα: η *I.S.* καί η επαναστατική εξουσία.

Η *I.S.*, λαμβάνοντας υπόψη από κοινού τήν κρίση τών μαζικών κομμάτων καί τήν κρίση τών "ελίτ", πρέπει νά αυτοπροσδιοριστεί σάν ξεπέραςμα τής μπολσεβίκικης Κεντρικής Επιτροπής (ξεπέραςμα τού μαζικού κόμματος) καί τού νιτσεϊκού σχεδίου (ξεπέραςμα τής διανόησης).

α) Οποτεδήποτε κάποια εξουσία εμφανίστηκε σάν καθοδηγητής μιάς επαναστατικής θέλησης, υπονόμεισε **ε κ τ ώ ν π ρ ο τ έ ρ ω ν** τή δύναμη τής επανάστασης. Η μπολσεβίκικη Κ.Ε. οριζόταν συγχρόνως σάν συγκέντρωση καί εκπροσώπηση. Συγκέντρωση μιάς δύναμης ανταγωνιστικής πρός τήν αστική εξουσία καί εκπροσώπηση τής θέλησης τών μαζών. Αυτό τό διπλό χαρακτηριστικό τήν έκανε νά μήν είναι σέ λίγο τίποτα περισσότερο από μιά κενή εξουσία, μιά εξουσία κενής εκπροσώπησης, καί στή συνέχεια νά εξομοιωθεί μέσα σέ μιά κοινή μορφή (γραφειοκρατία) μέ τήν αστική εξουσία, που υπέστη κάτω απ' τή δική της πίεση μιά παρόμοια εξέλιξη. Οι συνθήκες μιάς συγκεντρωτικής εξουσίας καί μιάς μαζικής εκπροσώπησης υπάρχουν δυνητικά στήν *I.S.* όταν υπενθυμίζει πως κατέχει τό ποιοτικό καί πως οι ιδέες της βρίσκονται σ' όλα τά κεφάλια. Κι όμως, αρνούμαστε καί

τή συγκέντρωση εξουσίας και τὸ δικαίωμα εκπροσώπησης, μὲ τὴ συνείδηση πως ἔχουμε ἀπ' αὐτὴ κιόλας τὴ στιγμή τὴ μὴ δ η μ ὀ σ ι α σ τ ᾶ σ η (γιατὶ δὲν μπορούμε νὰ ἀποφύγουμε νὰ γίνουμε γνωστοί, ὡς ἓνα ὀρισμένο σημεῖο, μὲ θαυματικὸ τρόπο) που μπορεῖ νὰ δώσει, σ' ὄσους νιώθουν νὰ ταυτίζονται μὲ τίς θεωρητικὲς καὶ πρακτικὲς μας θέσεις, τὴν επαναστατικὴν ἐξουσία, τὴν ἐξουσία δίχως μεσολάβηση, τὴν ἐξουσία που ἐμπεριέχει τὴν ἀμεση δρᾶση ὅλων. Σὰν παράδειγμα θὰ μπορούσε νὰ μᾶς χρησιμεύσει ἡ εἰκόνα τῆς ταξιαρχίας Ντουρούτι που διατρέχει πόλεις καὶ χωριά, ἐκκαθαρίζοντας τὰ ἀστικά στοιχεῖα καὶ ἀφήνοντας στοὺς ἐργαζόμενους τὴ φροντίδα νὰ ὀργανωθοῦν.

β) Ἡ διανόηση εἶναι ἡ αἴθουσα μὲ τοὺς καθρέφτες τῆς ἐξουσίας. Ἀμφισβητώντας τὴν ἐξουσία, δὲν προσφέρει ποτέ ἄλλο ἀπὸ καθαρτήριες ταυτίσεις στὴν παθηκότητα ἐκείνων που κάθε τους χειρονομία διαγράφει τὸ πρόπλασμα μιᾶς πραγματικῆς ἀμφισβήτησης. Ὁ ριζοσπαστισμὸς — τῆς χειρονομίας, ὄχι βέβαια τῆς θεωρίας — που μπορούσε νὰ γίνῃ ἀντιληπτός στὴ δήλωση "τῶν 121"(5) ἔδειξε πάντως κάποιες διαφορετικὲς δυνατότητες. Εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ ἐπισπεύσουμε αὐτὴ τὴν κρίση, ἀλλὰ μπορούμε νὰ τὸ κάνουμε μόνο εἰσχωρώντας σὰν κυριαρχικὴ δύναμη μέσα στὴ διανόηση (καὶ ἐναντίον τῆς). Ἡ φάση αὐτὴ — που πρέπει νὰ προηγηθεῖ ἀπὸ τὴν περιγραφόμενη στὸ (α) καὶ νὰ ἐνσωματωθεῖ σ' ἐκείνη — θὰ μᾶς τοποθετήσῃ μέσα στὴν προοπτικὴ τοῦ νιτσεικοῦ σχεδίου. Πρόκειται πράγματι νὰ συγκροτήσουμε μιὰ μικρὴ πειραματικὴ ομάδα, σχεδὸν ἀληθινὴ, ὅπου ξεκινᾷ ἡ πραγμάτωση τοῦ ὀλικοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Νίτσε δὲν μπόρεσε νὰ συλλάβῃ ἓνα τέτοιο εγχεῖρημα παρὰ μόνο στὸ πλαίσιο τῆς ἱεραρχικῆς ἀρχῆς. Καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο θὰ βρεθοῦμε. Θὰ ἔχει λοιπὸν ὑψιστὴ σπουδαιότητα νὰ παρουσιαζόμεστε δίχως τὴν παραμικρὴ ἀμφισημία (στὸ ἐπίπεδο τῆς ομάδας, ἡ κάθαρση τοῦ πυρήνα καὶ ἡ ἐξάλειψη τῶν καταλοίπων φαίνεται τώρα νὰ ἔχει ὀλοκληρωθεῖ). Τὸ ἱεραρχικὸ πλαίσιο που μέσα του βρισκόμαστε τοποθετημένοι, τὸ δεχόμεστε μόνο μὲ τὴν

ανυπομονησία να εκμηδενίσουμε αυτούς που εξουσιάζουμε, και που δεν μπορούμε παρά να εξουσιάζουμε με βάση τα δικά μας κριτήρια αναγνώρισης.

γ) Στο επίπεδο της τακτικής, η επικοινωνία μας πρέπει να έχει μορφή ακτινοβολίας που διαχέεται από ένα λίγο ως πολύ απόκρυφο κέντρο. Θα εγκαθιδρύσουμε δίκτυα μη υλοποιημένα (σχέσεις άμεσες, περιστασιακές, επαφές μη δεσμευτικές, ανάπτυξη άμορφων σχέσεων συμπάθειας και κατανόησης, παρόμοια με τους κόκκινους αγκιτάτορες πριν τον ερχομό των επαναστατικών στρατευμάτων). Διεκδικούμε σαν δικές μας, αναλύοντάς τες ταυτόχρονα, τις ριζοσπαστικές χειρονομίες (πρακτικές, γραφτά, πολιτικές τοποθετήσεις, έργα) και θεωρούμε τις χειρονομίες μας ή τις αναλύσεις μας σαν διεκδικούμενες από τη μεγάλη πλειονότητα των ανθρώπων.

Όπως ο Θεός αποτελούσε το σημείο αναφοράς της ενωτικής κοινωνίας του παρελθόντος, έτσι κι εμείς ετοιμαζόμαστε να δώσουμε σε μιὰ εφικτή τώρα ενωτική κοινωνία το κεντρικό σημείο αναφοράς της. Αλλά το σημείο αυτό δεν μπορεί να είναι αμετακίνητο. Αντιπροσωπεύει, ενάντια στην αείποτε επαναλαμβανόμενη σύγχυση που η κυβερνητικοποιημένη κοινωνία αντλεί απ' το παρελθόν της απανθρωπιάς, το παιχνίδι όλων των ανθρώπων, τη "ρέουσα τάξη του μέλλοντος".

Ραούλ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Αναφέρεται στή μεγάλη εξέγερση ("Ζακερί") των χωρικών τής Βόρειας Γαλλίας τό 1358. (Σ.τ.Μ.)
2. "Κρυστάλλινη Νύχτα" ή "Νύχτα τού Σπασμένου Γυαλιού" αποκλήθηκε τό αντιεβραϊκό πογκρόμ τής 9ης-10ης Νοεμβρίου 1938 στή ναζιστική Γερμανία. (Σ.τ.Μ.)
3. Η ετυμηγορία τής Ιεράς Εξέτασης γιά τούς αιρετικούς, που ανακοινωνόταν τελετουργικά καί συχνά κατέληγε στόν διά τής πυράς θάνατο. (Σ.τ.Μ.)
4. "Η Πτώση τού Οίκου τών ΄Ωσερ", έργο τού Έντγκαρ Άλλαν Πόε. (Σ.τ.Μ.)
5. "Δήλωση γιά τό δικαίωμα τής ανυποταξίας στόν πόλεμο τής Αλγερίας". Υπογράφηκε αρχικά από 121 καλλιτέχνες καί διανοουμένους καί δόθηκε στή δημοσιότητα στίς αρχές Σεπτεμβρίου τού 1960, τaráζοντας τά λιμνάζοντα νερά τής αποδοχής τού αποικιοκρατικού πολέμου καί προκαλώντας ασυτηρά μέτρα καταστολής (βλ. "Ι.Σ." Νο. 5, Δεκέμβριος 1960, σελ. 5-7, 12). (Σ.τ.Μ.)

ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΟΠΙΕΣ

Ο γραφειοκρατικός καπιταλισμός βρήκε στόν Μάρξ τήν έγκυρη δικαιολόγησή του. Το ζήτημα εδώ δέν είναι νά αποδώσουμε στόν ορθόδοξο μαρξισμό τήν αμφίβολη αρετή τής ενίσχυσης τών νεοκαπιταλιστικών δομών, τών οποίων η τωρινή αναδιοργάνωση εμπεριέχει τόν εκθειασμό τού σοβιετικού ολοκληρωτισμού, αλλά νά υπογραμμίσουμε τό πόσο οι βαθύτερες αναλύσεις τού Μάρξ για τήν αλλοτρίωση εκχυδαίστηκαν στά άκρως κοινότοπα γεγονότα που, απογυμνωμένα από τή μαγική τους θωράκιση καί ενσαρκωμένα σέ κάθε χειρονομία, απαρτίζουν από μόνα τους καί καθημερινά τή ζωή ενός αυξανόμενου αριθμού ανθρώπων.